

บทที่ 6

การเคลื่อนย้ายทรัพยากรและสินค้าระหว่างภูมิภาค (INTERREGIONAL RESOURCES AND COMMODITY FLOWS)

นักเศรษฐศาสตร์ภูมิภาคมักสมมุติว่า ทรัพยากรมีอิสระที่จะเคลื่อนย้ายระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ภายในประเทศหนึ่ง ๆ ในทางตรงข้าม นักทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศได้เสนอแนวคิดที่ว่า ปัจจัยการผลิตถูกมองว่าไม่อาจเคลื่อนย้ายได้ระหว่างประเทศ แต่สินค้าสามารถเคลื่อนย้ายได้ ในปัจจุบัน การศึกษาส่วนใหญ่มักถือว่า ประเทศเป็นภูมิภาคหนึ่งในระบบเศรษฐกิจของโลก ดังนั้นความแตกต่างทางทฤษฎีระหว่างเศรษฐศาสตร์ภูมิภาคกับเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศจึงค่อนข้างคลุมเครือ ในทางปฏิบัติ ความแตกต่างนี้จางหายไปเมื่อกลุ่มประเทศหนึ่งร่วมกันจัดตั้งระบบเศรษฐกิจแบบหลายชาติขึ้น โดยยอมให้ทั้งทรัพยากรและสินค้ามีการเคลื่อนย้ายที่ค่อนข้างเสรี ตัวอย่างเช่น ประชาคมยุโรปในฐานะของภูมิภาค ที่ซึ่งความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกกลายเป็นเสมือนการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคในประเทศหนึ่ง ๆ

แบบจำลองของการเคลื่อนย้ายระหว่างภูมิภาค (MODELS OF REGIONAL FLOWS)

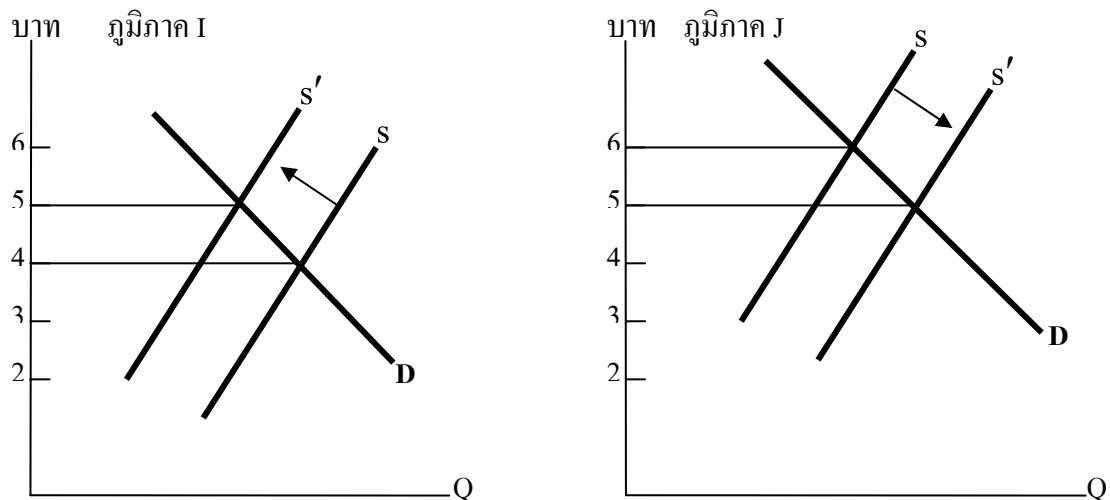
ในบทนี้ เราจะนำเสนอแนวคิดสองแนวที่ตรงข้ามกันเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายระหว่างภูมิภาค แนวคิดแรกสมมุติให้การเคลื่อนย้ายทรัพยากรเป็นไปอย่างสมบูรณ์ แนวคิดที่สองที่ตรงข้ามสมมุติให้ มีการเคลื่อนย้ายสินค้าสมบูรณ์แต่ไม่อาจเคลื่อนย้ายทรัพยากรได้หลังจากนั้นเราจะพิจารณาถึงการเคลื่อนย้ายของบุคคล ทุน และมโนคติหรือความคิด (ideas) ตามลำดับ

การเคลื่อนย้ายทรัพยากร (Resource Mobility)

ทรัพยากรบางอย่างสามารถเคลื่อนย้ายได้ระหว่างภูมิภาค โดยเฉพาะถ้าเป็นภูมิภาคภายในประเทศเดียวกัน ดังนั้น นักเศรษฐศาสตร์ภูมิภาคจึงมักใช้แบบจำลองที่สร้างขึ้นบนข้อสมมุติว่า การเคลื่อนย้ายทรัพยากรเป็นไปอย่างสมบูรณ์ แต่เราต้องยอมรับว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานและทุนระหว่างประเทศจะมีอุปสรรคบางอย่างมากกว่าการเคลื่อนย้ายระหว่างภูมิภาคภายในประเทศเดียวกัน

ในโลกที่มีการรับรู้ข้อมูลอย่างสมบูรณ์และไม่มีต้นทุนของการเคลื่อนย้าย ปัจจัยการผลิตจะเคลื่อนย้ายไปสู่ภูมิภาคที่ให้ค่าตอบแทนสูงสุด เราอาจใช้รูปที่ 6-1 ในการวิเคราะห์ถึงการเคลื่อนย้ายทรัพยากรได้ สมมุติว่ามีภูมิภาคสองแห่งที่ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตในตอนแรกเริ่มแตกต่างกัน โดยภูมิภาค J มีราคาสูงกว่าภูมิภาค I เท่ากับ 2 บาทต่อหน่วย (เส้น S เป็นเส้นอุปทานในตอนแรกเริ่ม) ความแตกต่างจะกระตุ้นให้ทรัพยากรเคลื่อนย้ายจากภูมิภาค I ไปสู่ภูมิภาค J และเมื่อราคาของปัจจัยการผลิตเท่ากับ 5 บาทตามตัวอย่างนี้แล้ว การเคลื่อนย้ายจะหยุดลง

ในตอนนี้ เราจะพิจารณาว่าต้นทุนการย้ายที่ตั้งมีผลต่อการเคลื่อนย้ายอย่างไร การเคลื่อนย้ายจะคุ้มก็ต่อเมื่อ มูลค่าปัจจุบัน (present value) ของรายได้ในอนาคตในภูมิภาคปลายทาง ลบด้วย ต้นทุนการย้ายที่ตั้ง สูงกว่า มูลค่าปัจจุบันของรายได้ในอนาคตในภูมิภาคต้นทาง เพื่อที่จะเสนอแรงจูงใจที่เพียงพอให้เคลื่อนย้าย ต้นทุนการย้ายที่ตั้งจะต้องต่ำกว่ามูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ที่ปัจจัยการผลิตจะได้รับจากภูมิภาค J เมื่อเทียบกับภูมิภาค I รูปที่ 6-1 แสดงถึงการเคลื่อนของเส้นอุปทานที่มีผลให้ราคาปัจจัยการผลิตเท่ากัน ภายใต้ข้อสมมุติว่าไม่มีต้นทุนค่าเคลื่อนย้าย

รูปที่ 6-1 รูปแบบการเคลื่อนย้ายของทรัพยากร

การเคลื่อนย้ายของทรัพยากร จะมีผลดีต่อเจ้าของปัจจัยการผลิตที่มีอยู่มากในบริเวณที่ราคาปัจจัยการผลิตต่ำ และจะเป็นผลเสียต่อเจ้าของปัจจัยดังกล่าวในบริเวณที่ราคาปัจจัยการผลิตสูง เป็นไปไม่ได้ที่จะตัดสินว่า มีคนได้ผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์มากกว่ากันจากการเคลื่อนย้ายนี้ โดยต้องขึ้นอยู่กับจำนวนในตอนแรกเริ่มของปัจจัยการผลิตในแต่ละภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนย้ายทรัพยากรจะช่วยเพิ่มผลผลิตรวม ถ้าทรัพยากรได้รับผลตอบแทนตามมูลค่าของผลผลิตหน่วยเพิ่มของมัน สมมติให้ ทรัพยากรในตัวอย่างมีผลผลิตหน่วยเพิ่มในภูมิภาค J สูงกว่าในภูมิภาค I ตามแนวคิดที่ว่า ผลตอบแทนของทรัพยากรเท่ากับมูลค่าของผลผลิตหน่วยเพิ่ม ดังนั้น เมื่อทรัพยากรย้ายจากภูมิภาค I ไป J มูลค่าของผลผลิตที่ต้องยอมเสียสละในภูมิภาค I จะน้อยกว่า ส่วนที่เพิ่มขึ้นในผลผลิตประชาชาติที่ได้จากการใช้ทรัพยากรดังกล่าวที่ภูมิภาค J ซึ่งก็คือ ผลผลิตประชาชาติเบื้องต้น (gross national product) จะเพิ่มขึ้นจากผลของการเคลื่อนย้ายทรัพยากร

ในแนวคิดที่เสนออยู่ในรูปที่ 6-1 ไม่ได้แสดงถึงการตอบสนองของอุปสงค์ ในความเป็นจริง ราคาทรัพยากรที่สูงในภูมิภาคจะกระตุ้นให้ผู้ใช้ทรัพยากรราคาสูงย้ายออกจากบริเวณนั้น ดังนั้นการเคลื่อนย้ายของอุปสงค์ก็จะช่วยลดความแตกต่างของราคาด้วย ตัวอย่างเช่น ถ้าแรงงานและทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ แรงงานอาจจะย้ายจากภูมิภาคที่ค่าจ้างต่ำไปสู่ที่ค่าจ้างสูง แต่ในขณะเดียวกัน ทุนก็อาจย้ายไปสู่ภูมิภาคที่มีค่าจ้างต่ำ เพื่อฉวยประโยชน์จากต้นทุนที่ต่ำของปัจจัยการผลิตที่ใช้ประกอบกันนี้

ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage)

ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสร้างขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า ประเทศสามารถหาประโยชน์ได้จากการค้า หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ถ้าทรัพยากรไม่สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างบริเวณได้ ดังนั้นประชาชนจะมีความชำนาญในสินค้าที่พวกเขาสามารถผลิตโดยเปรียบเทียบแล้ว (ไม่ใช่สัมบูรณ์) มีประสิทธิภาพ การมีประสิทธิภาพโดยเปรียบเทียบถูกกำหนดในทอมของต้นทุนค่าเสียโอกาส (opportunity cost) [จำนวนของหน่วยสินค้าหรือบริการที่ต้องยอมสูญเสียเพื่อแลกกับการผลิตสินค้านี้ดังกล่าว] ปรกติแล้ว แต่ละประเทศมีต้นทุนค่าเสียโอกาสไม่เท่ากัน ดังนั้นแต่ละประเทศจึงควรผลิตสินค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และค้าขายแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่นสำหรับสินค้าอื่น ความชำนาญและการค้าจะยังประโยชน์ให้กับทั้งสองประเทศ

การประยุกต์ใช้ที่สำคัญของทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบคือ การค้ายังคงให้ประโยชน์แม้ว่าประเทศหนึ่ง ๆ จะสามารถผลิตทุก ๆ อย่างถูกกว่าประเทศอื่นทั้งหมด ตัวอย่างที่ใช้บ่อยคือ ทรายความกับเลขานุการ โดยทรายความเก่งกว่าเลขานุการทั้งทางกฎหมายและพิมพ์ดีด คือสามารถพิมพ์ดีดได้เร็วกว่า แต่ก็ยังจะมีประสิทธิภาพมากกว่าถ้าทรายความมุ่งความสนใจไปที่งานด้านกฎหมาย และว่าจ้างเลขานุการมาทำงานด้านพิมพ์ดีด ทั้งนี้เพราะความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของทรายความคือการทำงานทางกฎหมาย ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของเลขานุการคือพิมพ์ดีด

ตารางที่ 6-1 ความต้องการแรงงานในการผลิต

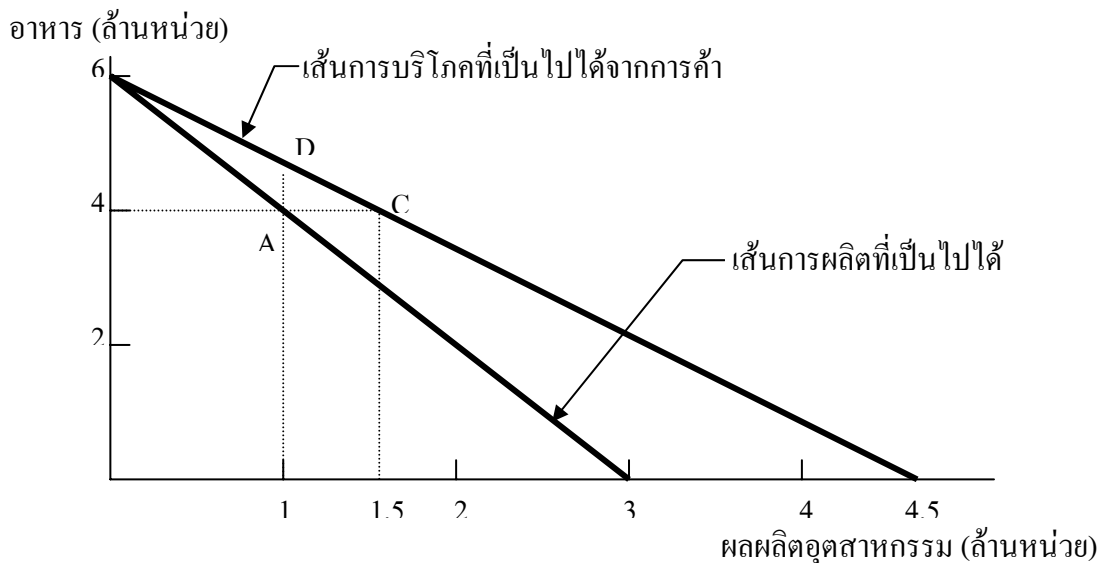
ต้นทุนที่แท้จริง (จำนวนชั่วโมงแรงงานที่จำเป็นต่อหน่วย)		
หนึ่งหน่วยของ	ภูมิภาค I	ที่อื่น ๆ
อาหาร	1	3
สินค้าอุตสาหกรรม	2	4
ต้นทุนค่าเสียโอกาส	ภูมิภาค I	ที่อื่น ๆ
ต้นทุนของอาหารหนึ่งหน่วยในเทอมของสินค้าทางอุตสาหกรรมที่ยอมสละ	1/2	3/4
ต้นทุนของสินค้าทางอุตสาหกรรมหนึ่งหน่วยในเทอมของอาหารที่ยอมสละ	2	4/3

ตารางที่ 6-1 แสดงให้เห็นว่า ความชำนาญในการผลิตผลผลิตที่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ และค่าขายแลกเปลี่ยนกับผลิตภัณฑ์อื่นจะช่วยเพิ่มรายได้ โดยเราได้สมมุติให้ต้นทุนทั้งหมดวัดในรูปของชั่วโมงแรงงาน ต้นทุนค่าขนส่งเท่ากับศูนย์ และต้นทุนค่าเสียโอกาสไม่เปลี่ยนแปลงเมื่อผลผลิตเปลี่ยนแปลง (ต้นทุนคงที่)¹ ตารางที่ 6-1 แสดงถึงจำนวนแรงงานที่จำเป็นต่อการผลิตอาหารและสินค้าทางอุตสาหกรรมในภูมิภาค I และที่อื่น ๆ ขอให้สังเกตว่า เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์ ที่อื่น ๆ ถูกถือว่าเป็นภูมิภาคเหมือนกันขนาดใหญ่ภูมิภาคหนึ่ง จนผลผลิตของภูมิภาค I ไม่มีผลกระทบต่อราคา ภูมิภาคของเราสามารถผลิตทั้งอาหารและสินค้าอุตสาหกรรมด้วยต้นทุนแรงงานต่ำกว่าที่อื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการผลิตอาหารหนึ่งหน่วยในภูมิภาค I เท่ากับครึ่งหนึ่งของสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งมีความหมายว่า การผลิตอาหารในท้องถิ่นหนึ่งหน่วยภูมิภาค I ต้องยอมสละผลผลิตอุตสาหกรรมครึ่งหน่วย ขณะที่อาหารหนึ่งหน่วยมีต้นทุนเท่ากับสินค้าอุตสาหกรรมสามในสี่หน่วยถ้าผลิตที่อื่น ๆ ดังนั้นภูมิภาค I มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตอาหาร

เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ได้จากความชำนาญและการค้า ในตอนแรกนี้เราจะเปรียบเทียบการผลิตและการบริโภคในภูมิภาค I ก่อนและหลังการค้า เมื่อไม่มีการค้า ค่าจ้างที่แท้จริงสำหรับการทำงานหนึ่งชั่วโมงในภูมิภาค I จะเท่ากับอาหารหนึ่งหน่วยหรือสินค้าอุตสาหกรรมครึ่งหน่วย ค่าจ้างที่แท้จริงในที่อื่น ๆ จะเท่ากับอาหารหนึ่งในสามหน่วยหรือสินค้าอุตสาหกรรมหนึ่งในสี่หน่วย สมมุติให้ภูมิภาค I มีแรงงานตนเองอยู่ 6 ล้านชั่วโมง เส้น

1 ข้อสมมุติให้ต้นทุนคงที่ไม่สมจริง แต่ช่วยให้ง่ายต่อการวิเคราะห์

การผลิตที่เป็นไปได้ (production-possibilities curve) จะเป็นเหมือนที่แสดงในรูปที่ 6-2 เมื่อไม่มีการค้า ปริมาณที่แน่นอนของการผลิต (และการบริโภค) จะขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลภายในภูมิภาค I ตัวอย่างเช่น เขาอาจตัดสินใจผลิตอาหาร 4 ล้านหน่วยและสินค้าอุตสาหกรรม 1 ล้านหน่วย ดังเช่นที่แสดงโดยจุด A เมื่อไม่มีการค้า ระดับของการผลิตจะขึ้นถึงการบริโภคที่เป็นไปได้เช่นเดียวกัน

รูปที่ 6-2 การผลิตและการบริโภคที่เป็นไปได้

ในตอนนี สมมุติให้มีการค้าระหว่างภูมิภาค โดยไม่มีต้นทุนค่าขนส่งและการติดต่ออื่นๆ ราคาเปรียบเทียบ (relative price) ในภูมิภาค I จะเท่ากับราคาเปรียบเทียบในที่อื่น ๆ นักค้ากำไรจะช่วยให้เกิดความเท่าเทียมกันของราคาระหว่างสถานที่ พ่อค้าคนกลางเหล่านี้จะซื้อผลผลิตจากที่ที่มีราคาต่ำและขายออกในที่ที่มีราคาแพง เนื่องจาก สินค้าอุตสาหกรรมมีราคาแพงเมื่อเปรียบเทียบกับอาหารในภูมิภาค I พ่อค้าจะขนส่งผลผลิตอุตสาหกรรมไปยังภูมิภาค I และขนอาหารออกมาส่งขายยังที่อื่น ๆ

ผลประโยชน์จากการค้าสามารถเกิดขึ้นกับประชากรในภูมิภาค I และคู่ค้า ก่อนที่จะมีการค้า แลกเปลี่ยน เส้นการผลิตที่เป็นไปได้จะเป็นเส้นเดียวกันกับเส้นการบริโภคที่เป็นไปได้ (consumption-possibilities curve) แต่ถ้าภูมิภาค I ทำการค้ากับที่อื่น ๆ การบริโภคที่

เป็นไปได้ของภูมิภาคจะสูงกว่าการผลิตที่เป็นไปได้ เพื่อแสดงให้เห็นเราขอสมมุติว่า ภูมิภาคใช้ทรัพยากรทั้งหมดเพื่อผลิตอาหาร 6 ล้านหน่วย และค้าขายแลกเปลี่ยนอาหาร 2 ล้านหน่วย กับสินค้าอุตสาหกรรม จำนวนของสินค้าอุตสาหกรรมที่สามารถแลกเปลี่ยนได้ด้วยอาหารขึ้นกับเทอมการค้า (terms of trade) เนื่องจากเราได้สมมุติไว้ว่า ผลผลิตของภูมิภาคเล็ก ๆ ไม่กระทบต่อราคา ดังนั้นภูมิภาคจะได้รับ 1.5 ล้านหน่วยของสินค้าอุตสาหกรรมตอบแทนจากอาหาร 2 ล้านหน่วย และทำให้เป็นไปได้ที่จะบริโภคที่จุด C ถ้าประชากรของภูมิภาคต้องการบริโภคสินค้าอุตสาหกรรมทั้งหมด ก็ควรผลิตแต่อาหารแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอุตสาหกรรมได้ 4.5 ล้านหน่วย ถ้าจุดของการผลิตและการบริโภคที่เป็นไปได้ในกรณีที่ไม่มีการค้าอยู่ที่จุด A การค้าจะช่วยเคลื่อนเส้นการบริโภคที่เป็นไปได้ไปสู่ระดับที่ประชากรของภูมิภาค I สามารถบริโภคสินค้าทั้งสองอย่างมากขึ้น ดังเช่นที่แสดงโดยจุดระหว่าง C กับ D

ทฤษฎี Heckscher - Ohlin ทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเสนอว่า ประเทศ (ภูมิภาค) ควรมีความชำนาญในการผลิตสินค้าที่ผลิตได้ด้วยต้นทุนต่ำโดยเปรียบเทียบ แต่ไม่ได้ชี้ชัดว่าควรส่งออกสินค้าหรือบริการอะไร Heckscher กับ Ohlin ตั้งสมมุติฐานว่า ถ้าประเทศหนึ่งมีปัจจัยการผลิตหนึ่ง ๆ จำนวนมากโดยเปรียบเทียบ ประเทศนั้น ๆ จะมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าที่ต้องการปัจจัยดังกล่าวจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ภูมิภาคที่มีหน้าดินดีและปริมาณน้ำฝนมากพอ ก็ควรจะมีควมได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าทางการเกษตร ดังนั้นแม้ว่าปัจจัยการผลิตนี้อาจเคลื่อนย้ายได้ แต่ Heckscher และ Ohlin ถือว่ามีกลไกที่ทำให้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่มากนี้เคลื่อนย้ายไป โดยอยู่ในฐานะของส่วนประกอบของสินค้าที่ส่งออก

การเคลื่อนย้ายสินค้าจากการค้า ไม่ได้มีผลเฉพาะกับราคาสินค้าเท่านั้นแต่กับราคาปัจจัยการผลิตด้วย ประเทศที่มีแรงงานมากมีแนวโน้มที่จะมีค่าจ้างแรงงานต่ำ (เปรียบเทียบกับที่อื่น ๆ) ก่อนที่จะมีการค้า การส่งออกสินค้าที่ใช้แรงงานมากจะเพิ่มความต้องการแรงงานและส่งผลให้ค่าจ้างสูงขึ้น ประเทศที่ขาดแคลนแรงงานจะนำเข้าสินค้าที่ต้องใช้แรงงานมากจึงลดความต้องการแรงงานลง ซึ่งจะส่งผลให้ค่าจ้างถูกลง ในโลกที่มีการรับรู้และเคลื่อนย้ายสินค้าได้สมบูรณ์นั้น ทฤษฎี Heckscher-Ohlin สรุปไว้ว่า การเคลื่อนย้ายสินค้าจะนำไปสู่การเท่าเทียมกันในราคาของปัจจัยการผลิต ซึ่งก็หมายความว่า การเคลื่อนย้ายสินค้าเป็นตัวแทนของการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตนั่นเอง

การเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน (POPULATION AND LABOR MOVEMENT)

ที่ผ่านมา เราได้วางเค้าโครงพื้นฐานของการเคลื่อนย้ายสินค้าและทรัพยากร โดยแนวคิดง่าย ๆ ของการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตได้อธิบายถึงแรงดึงดูดที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกที่ตั้ง อย่างไรก็ตาม ข้อสมมุติที่ให้การเคลื่อนย้ายทรัพยากรเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ซ่อนอุปสรรคจำนวนมากของการเคลื่อนย้ายทรัพยากรเอาไว้ ดังนั้นในตอนนี้อาจจะพิจารณารายละเอียดของการเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างภูมิภาค โดยเริ่มที่การอพยพของประชากรและแรงงานระหว่างภูมิภาค

เศรษฐศาสตร์ของการอพยพ (Economics of Migration)

การแยกให้เห็นถึง ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดการอพยพแบบสมดุลและแบบไม่สมดุลมีความสำคัญ โดยแนวความคิดแบบไม่สมดุลซึ่งใช้กันอยู่เสมอ นั้น สมมุติให้การอพยพถูกกระตุ้นด้วยความได้เปรียบหรือความเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบที่อาจมีอยู่ระหว่างภูมิภาค ตัวอย่างเช่น ค่าจ้างที่สูงกว่าในภูมิภาคหนึ่ง ๆ อาจกระตุ้นให้แรงงานและครอบครัวอพยพไปสู่ภูมิภาคที่จ่ายค่าจ้างสูง แต่สำหรับแนวความคิดแบบสมดุลอธิบายการอพยพในกรณีที่ แม้ว่าตลาดปัจจัยการผลิตต่าง ๆ จะมีความสมดุลกันอยู่ การอพยพอาจเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการใช้ชีวิต (lifestyle) ในแต่ละช่วงชีวิตที่สำคัญ เช่น เมื่อจบการศึกษา เมื่อแต่งงาน หลังการเกิดของบุตรคนแรก เมื่อเกษียณ หลังการตายของคู่ชีวิต โดยในแต่ละช่วงแรงจูงใจให้อพยพจะค่อนข้างแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น บัณฑิตจบใหม่อพยพโดยเกี่ยวพันอย่างมากกับโอกาสของงาน การอพยพจากการเกษียณเป็นผลของปัจจัยด้านคุณภาพชีวิต การย้ายถิ่นฐานที่เกี่ยวข้องกับบุตรหรือการตายของคู่ชีวิตอาจมาจากคุณค่าของครอบครัว Graves (1979) แสดงให้เห็นว่า ตัวกำหนดของการอพยพอาจผันแปรอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มอายุและเชื้อชาติ ผลก็คือ การศึกษาเกี่ยวกับการอพยพที่รวมทุกกลุ่มประชากรเข้าด้วยกัน จะไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงการเบี่ยงเบนที่สำคัญระหว่างกลุ่ม²

ในแนวคิดแบบไม่สมดุล ค่าจ้างและโอกาสของการจ้างงานถือว่าเป็นปัจจัยที่เด่นชัดมากที่สุดในการกำหนดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน การอพยพมักวิเคราะห์ในรูปแบบของ

2 ดูรายละเอียดใน Philip E. Graves, "A Life-Cycle Empirical Analysis of Migration and Climate, by Race." *Journal of Urban Economics* 6, no. 2, (1979) : 135-47.

แรงผลักดันและแรงดึงดูด (push and pull effects) ผู้อพยพตอบสนองต่อแรงดึงดูดของงานที่จ่ายค่าจ้างสูงในภูมิภาคปลายทาง และต่อแรงผลักดันของค่าจ้างต่ำหรือการขาดแคลนโอกาสการจ้างงานในภูมิภาคของตนเอง จากหลักฐานพบว่า แรงดึงดูดดูเหมือนจะอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งสูงกว่าแรงผลักดัน ในสหรัฐอเมริกา งานที่เปิดเสนออยู่มีความสำคัญกว่าความแตกต่างด้านค่าจ้างในการดึงดูดผู้อพยพ Greenwood และพวก (1986) สรุปว่า โดยเฉลี่ยต่อปีการสร้างงานใหม่สุทธิสองตำแหน่งในบริเวณหนึ่งจะดึงดูดผู้อพยพเข้าหนึ่งคน และที่น่าแปลกใจคือ แรงดึงดูดของงานที่เพิ่มขึ้นหนึ่ง ๆ จะเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจเกิดการขยายตัวและลดลงในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ อาจเป็นเพราะบุคคลเต็มใจที่จะเสี่ยงในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้น แรงดึงดูดของโอกาสของงานและค่าจ้างสูงดึงดูดผู้อพยพเข้าสู่บริเวณที่มีโอกาสสูง ทั้งจากภูมิภาคที่รุ่งเรืองและล้าหลัง อย่างไรก็ตาม การอพยพออกดูเหมือนว่าจะเกี่ยวข้องกับแรงผลักดันของค่าจ้างต่ำและการไม่ค่อยมีโอกาสของงาน น้อยกว่าการกระจายของอายุของประชากรในภูมิภาค³

ปัจจัยที่ไม่ใช่ค่าจ้าง (Nonwage Factors)

การศึกษาส่วนใหญ่ชี้ว่า แรงงานมีแนวโน้มที่จะอพยพไปสู่บริเวณที่ค่าจ้างสูงหรือมีการขยายตัวของการจ้างงาน แต่ปัจจัยที่ไม่ใช่ค่าจ้างก็ช่วยอธิบายการอพยพด้วยเหมือนกัน ลองนึกถึงปัจจัยอื่นนอกเหนือจากค่าจ้าง ที่อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้อพยพในการย้ายถิ่นฐาน สิ่งแรกคือ สวัสดิการ (fringe benefits) ที่ได้ควบคู่กับค่าจ้างพื้นฐาน ผู้อพยพจำนวนมากสนใจผลประโยชน์รวมไม่ใช่เฉพาะค่าจ้าง ประการที่สอง ค่าครองชีพที่ต้องนำมาพิจารณาเพื่อเปรียบเทียบถึงผลตอบแทนที่แท้จริง ไม่ใช่ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ทั้งสวัสดิการและความแตกต่างในค่าครองชีพเป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นรูปธรรมและสัมผัสได้ แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ซับซ้อนกว่า

คุณภาพของชีวิตเป็นกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่อยู่อาศัย บุคคลจำนวนมากยอมรับค่าจ้างที่แท้จริงที่ต่ำกว่าในสถานที่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ความแตกต่างที่เท่ากัน (equalizing differentials) หมายถึงความแตกต่างในผลตอบแทนที่คงอยู่เป็นเวลานาน

3 ดูรายละเอียดใน Michael J. Greenwood, Gary J. Hunt, and John M. McPowell, "Migration and Employment Change: Empirical Evidence on the Spatial and Temporal Dimensions of the Linkage." *Journal of Regional Science* 26, no. 2, (May 1986) : 223-34

แม้ว่าแรงงานจะสามารถเคลื่อนย้ายได้สมบูรณ์ก็ตาม ตัวอย่างเช่น บุคคลหนึ่งอาจเต็มใจรับค่าจ้างน้อยลง 2 บาทต่อชั่วโมง เพื่อแลกกับความสุขจากบรรยากาศ คุณภาพชีวิต โอกาสในอนาคต ฯลฯ ดังนั้นการมีความแตกต่างที่เท่ากันจึงเป็นอุปสรรคต่อการทำให้ค่าจ้างเท่าเทียมกัน

นอกเหนือจากคุณภาพชีวิต ผลตอบแทนในอนาคตและโอกาสการได้เลื่อนตำแหน่ง ก็อาจมีความสำคัญพอ ๆ กับผลตอบแทนในปัจจุบัน ประเภทของงานก็มีอิทธิพลต่อการเลือก นอกเหนือจากนั้น การเคลื่อนย้ายเป็นเรื่องของครอบครัว เนื่องจากหลาย ๆ ครอบครัวมีผู้ออกหารายได้มากกว่าหนึ่งคน ดังนั้นโอกาสการหารายได้ของกลุ่มครอบครัวจึงต้องพิจารณาด้วย ท้ายที่สุดผู้ที่พอพวยไม่ควรมองแต่ความแตกต่างของค่าจ้างเท่านั้น แต่ควรพิจารณาโอกาสที่จะได้รับงานที่มีค่าจ้างสูงในที่ตั้งใหม่ด้วย บริเวณที่มีอัตราค่าจ้างสูงแต่มีอัตราการว่างงานสูงอาจไม่ใช่บริเวณที่ดึงดูดผู้อพยพได้

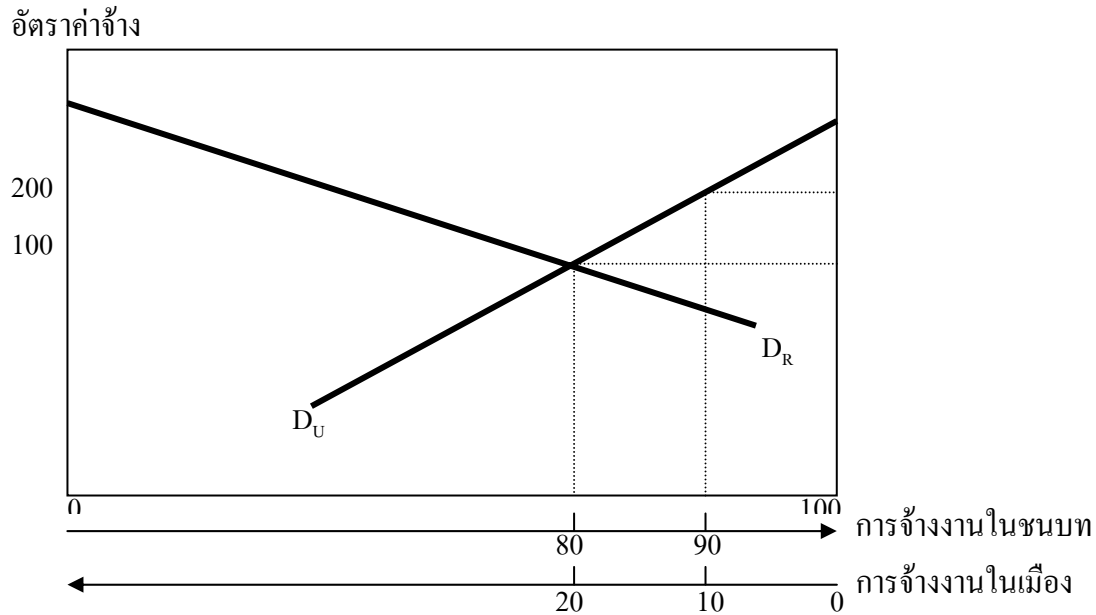
ต้นทุนการย้ายถิ่นฐาน ก็มีส่วนในการตัดสินใจของผู้อพยพในลักษณะที่ซับซ้อนกว่าที่คิดในแบบจำลองแบบง่าย ๆ ต้นทุนการย้ายถิ่นฐานอาจเป็นเพียงต้นทุนค่าขนส่งสมบัติस्थานของผู้อพยพจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง อย่างไรก็ตาม ต้นทุนที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ อันประกอบไปด้วย ต้นทุนในการขายบ้านเก่า ซื้อบ้านใหม่ ตกแต่งบ้าน ติดตั้งไฟฟ้า น้ำประปา ซื้อหาเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ ต้นทุนที่ไม่ใช่ตัวเงินซึ่งประกอบด้วย ความสับสนอลหม่าน ขาดความใกล้ชิดเพื่อนและญาติ และรูปแบบการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ในหลาย ๆ กรณี ปัจจัยเหล่านี้อาจมีความสำคัญกว่าต้นทุนที่เป็นตัวเงิน ความไม่แน่นอนก็เป็นต้นทุนอีกประเภทหนึ่งที่ควรนำมาพิจารณาอย่างมากโดยเฉพาะสำหรับบุคคลที่ต้องการหลีกเลี่ยงความเสี่ยง

แม้ว่าการตัดสินใจของบุคคลในการอพยพจะสลับซับซ้อน แต่ปัจจัยส่วนใหญ่ที่กล่าวมาสามารถนำเข้าสู่การพิจารณาตามโครงสร้างแบบต้นทุน-ผลประโยชน์ (cost-benefit framework) ได้ (อย่างน้อยก็ทางทฤษฎี) เนื่องจาก เราอาจกำหนดค่าที่เป็นตัวเงินให้กับผลประโยชน์และต้นทุนที่ไม่ใช่ตัวเงินได้

แนวคิดของ Harris-Todaro

Harris และ Todaro ในปี 1970 ได้เสนอแนวคิดที่อธิบายปัญหาการอพยพซึ่งประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศประสบอยู่ เมื่อประชาชนหลังไหลเข้าสู่เมืองแม้ว่าจะมีอัตราการว่างงานในเมืองที่สูงมาก ๆ ก็ตาม ขณะเดียวกันก็อธิบายแนวโน้มที่ความแตกต่างในค่าจ้างจะคงอยู่ แม้ว่าจะมีการอพยพ ทั้งสองตั้งสมมุติฐานว่า การอพยพเกิดขึ้นเมื่อค่าจ้างที่แท้จริงใน

ภูมิภาคต้นทางน้อยกว่าค่าจ้างที่คาดหวังในภูมิภาคปลายทาง ค่าจ้างที่คาดหวังคือค่าจ้างที่แท้จริงคูณด้วยความเป็นไปได้ที่จะถูกว่าจ้าง ในแบบจำลองของทั้งสอง แรงงานจะสมมุติว่าความเป็นไปได้ในการมีงานทำของเขาเท่ากับ $1 - U$ โดย U คืออัตราการว่างงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประชากรที่เข้ามาใหม่เชื่อว่า พวกเขา มีความเป็นไปได้ในการจ้างงานเท่ากับประชากรที่อยู่เดิม ถ้าอัตราค่าจ้างเท่ากับ 10,000 บาท และอัตราการว่างงานคือ 20 เปอร์เซ็นต์ ค่าจ้างที่คาดหวังจะเท่ากับ 8,000 บาท

รูปที่ 6-3 รูปแบบของ Harris-Todaro

เพื่อที่จะเข้าใจแบบจำลองของ Harris - Todaro ขอสมมุติให้มีบริเวณค่าจ้างสูงและบริเวณค่าจ้างต่ำ และสมมุติด้วยว่า ในบริเวณที่มีค่าจ้างสูงนั้น ค่าจ้างถูกกำหนดโดยกฎหมายสหภาพ หรือประเพณี ดังนั้น ค่าจ้างในเมืองจะไม่ลดลงเมื่อต้องเผชิญกับการว่างงาน ถ้ามีการจ้างงานเต็มที่ในทั้งสองภูมิภาค แรงงานจะอพยพไปสู่บริเวณที่ค่าจ้างสูง ถ้าจำนวนของงานในบริเวณที่ค่าจ้างสูงไม่เปลี่ยนแปลง การว่างงานจะเพิ่มขึ้น ผู้อพยพเต็มใจยอมแลกเปลี่ยนระหว่างการว่างงานกับโอกาสที่ได้ค่าจ้างที่สูงกว่า ผู้อพยพที่เพิ่มเข้ามาอาจได้งานทำแต่ก็อาจเป็นการแย่งงานจากแรงงานคนอื่น เนื่องจากมีการว่างงานที่สูงขึ้นจากผลของการอพยพ ผลผลิตประชาชาติจะลดลง แรงงานอาจว่างงานแทนที่จะมีงานทำในงานที่ค่าจ้างต่ำ (ประสิทธิภาพต่ำ) แต่ถึงกระนั้น การอพยพในตัวของมันเองเป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้อพยพ ภายใต้ข้อสมมุติเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่จะได้งานทำ

รูปที่ 6-3 แสดงแบบจำลองของ Harris-Todaro เส้นกราฟแสดงความต้องการแรงงานในบริเวณชนบทและบริเวณเมือง อุปทานแรงงานทั้งหมดเท่ากับ 100 คน กำลังแรงงานถูกแบ่งเป็นแรงงานในเมืองและแรงงานในชนบท เส้นอุปสงค์แรงงานแสดงถึงผลผลิตหน่วยเพิ่มของแรงงาน ในกรณีของตลาดแรงงานที่สมบูรณ์ ค่าจ้างจะเท่ากันที่ 100 บาท โดยเป็นแรงงานในชนบท 80 คนและแรงงานที่ถูกจ้างในบริเวณเมือง 20 คน อย่างไรก็ตาม สมมุติว่าค่าจ้างถูกกำหนดให้เป็น 200 บาทในบริเวณเมือง การจ้างงานในภาคชนบทจะเท่ากับ 80 คนที่ 100 บาทต่อวัน ถ้ามีแรงงาน 20 คนในบริเวณเมืองและมีงานทำเพียง 10 คน ค่าจ้างที่คาดหวังจะเป็น 100 บาท ($.50 \times 200$ บาท) ซึ่งเท่ากับค่าจ้างในบริเวณชนบท ดังนั้นในตัวอย่างนี้ ดุลยภาพจะเกิดขึ้นโดยมีการว่างงาน 50 เปอร์เซ็นต์ในบริเวณเมือง

แบบจำลองของ Harris-Todaro มีความหมายสำคัญสามประการคือ (1) การอพยพไปสู่บริเวณค่าจ้างสูงอาจไม่สามารถทำให้มีความเท่าเทียมกันของค่าจ้างได้อย่างรวดเร็ว (2) ทั้งอัตราค่าจ้างและระดับการว่างงานอาจเพิ่มขึ้นกับขนาดของเมือง และ (3) อาจจะยากที่จะป้องกันไม่ให้การว่างงานสูงขึ้นในบริเวณค่าจ้างสูงที่เปิดโอกาสให้มีการอพยพ ความหมายที่สามนี้สำคัญเป็นพิเศษกับการวางแผนเมืองในประเทศกำลังพัฒนา

ตลาดแรงงานในเมืองกับการอพยพ (The urban labor market and migration)

จุดเริ่มของการวิเคราะห์ถึงธรรมชาติที่ไม่ได้เป็นแบบเดียวกัน (non-homogeneous) ของตลาดแรงงานในเมือง ซึ่งมีความสำคัญเป็นพิเศษต่อการอพยพจากชนบทสู่เมืองคือแบบจำลองของ Harris-Todaro ซึ่งตั้งสมมุติฐานไว้ว่า การอพยพไม่สามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของค่าจ้างระหว่างเมืองกับชนบท เพราะการดำรงอยู่ของค่าจ้างที่ถูกยกสูงไว้ในตลาดแรงงานส่วนที่อยู่ในระบบ (formal sector) ของเมือง โดยผ่านทางนโยบายกำหนดค่าจ้างของรัฐบาล บทบาทของสหภาพแรงงาน หรือส่วนผสมของทั้งสอง แบบจำลองดังกล่าวได้รับการปรับปรุงให้รวมเอาส่วนที่ไม่อยู่ในระบบ (informal sector) ของระบบเศรษฐกิจในเมือง บนข้อสมมุติว่า การเข้าสู่ส่วนนี้ง่ายและแบบแผนการทำงานก็ไม่นับอุปสรรคต่อการหางานในส่วนที่อยู่ในระบบ แบบจำลองนี้มีความหมายอยู่ที่ รายได้ระดับเฉลี่ยในส่วนที่ไม่อยู่ในระบบ จะต่ำกว่าไม่เพียงกับส่วนที่อยู่ในระบบเท่านั้น แต่ยังต่ำกว่าระดับเฉลี่ยของค่าจ้างในชนบทด้วย ผู้อพยพสูญเสียรายได้ระหว่างที่รอเข้าสู่ส่วนที่อยู่ในระบบ ซึ่งก็เป็นการลงทุนอย่างหนึ่งเพื่อความเป็นไปได้ที่จะได้ค่าจ้างสูงในงานในส่วนที่อยู่ในระบบ จากสถานการณ์นี้ ผู้อพยพในฐานะ

ปัจจัยที่ต้องทำให้อัตราประโยชน์สูงสุดนั้นไม่สูญเสียด่าง แต่ต้นทุนของสังคมสูงขึ้นเนื่องจากประสิทธิภาพหน่วยเพิ่มของแรงงานในส่วนที่ไม่อยู่ในระบบต่ำ และเพราะต้นทุนของโครงสร้างพื้นฐานในเมืองสูงขึ้น จากผลของการอพยพเข้ามามากเกินไป

ปัจจัยกำหนดค่าจ้างในส่วนที่อยู่ในระบบ (Wage determination in the formal sector)

ความแตกต่างระหว่างส่วนที่อยู่ในระบบ กับอย่างน้อยบางส่วนของส่วนที่ไม่อยู่ในระบบนั้น มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจจำนวนมาก แต่ปัญหาอยู่ที่การเปรียบเทียบระดับรายรับของแรงงานที่มีระดับความชำนาญเท่า ๆ กัน ตัวอย่างเช่น ถ้าเราเปรียบเทียบค่าจ้างของแรงงานในหน่วยธุรกิจขนาดใหญ่กับธุรกิจขนาดเล็ก แนนอนว่ามีความแตกต่างเรื่องขนาดของธุรกิจอยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า ความแตกต่างดังกล่าวมีที่มาจากปัจจัยทางสถาบัน เพราะแม้แต่ภายในภาคการผลิตที่อยู่ภายใต้การกำหนดเรื่องค่าจ้างและกฎเกณฑ์การทำงานเหมือน ๆ กัน ยังมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านค่าจ้างจากขนาดของโรงงาน และระดับค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ก็ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว ก่อนที่จะถึงยุคของสหภาพแรงงานและการแทรกแซงของรัฐบาลต่อตลาดแรงงานเสียอีก

จุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์ถึง ความแตกต่างระหว่างภาคขนาดใหญ่กับขนาดเล็กของตลาดแรงงานในประเทศกำลังพัฒนา คือ การตระหนักถึงลักษณะพื้นฐานของการอพยพจากชนบทสู่เมืองในระบบเศรษฐกิจแบบนี้ ซึ่งคือ ความแตกต่างระหว่างผู้อพยพเดี่ยวที่เข้าสู่เมือง โดยยังไม่ตัดความผูกพันกับระบบเศรษฐกิจในชนบท กับ ผู้อพยพเป็นครอบครัวที่ไม่ติดกับที่อยู่อาศัยและกิจกรรมต่าง ๆ ในชนบทแล้วในลักษณะที่ถาวรกว่า ต้นทุนอุปทานของแบบหลังจะต้องอยู่ในระดับที่สูงกว่าด้วยเหตุผลหลาย ๆ ประการคือ ธรรมชาติของระบบการเกษตรซึ่งทำให้ต้นทุนค่าเสียโอกาสของการขาดบุคคลเดี่ยวจากฟาร์มในช่วงสั้น ๆ จะต่ำกว่าอย่างมากจากการออกไปอย่างถาวร ความสามารถในการอุปการะครอบครัวจะต่ำลงในเมือง ซึ่งผู้หญิงและเด็กมีโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ต่ำ ความแตกต่างของค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างมากในเมืองสำหรับทั้งครอบครัวเทียบกับบุคคลเดี่ยว เมื่อคำนึงถึงความแตกต่างในต้นทุนอุปทานระหว่างผู้อพยพเดี่ยวกับผู้อพยพเป็นครอบครัวแล้ว ถ้าอุปสงค์สำหรับแรงงานในตลาดเมืองไม่มีความแตกต่างกัน การอพยพเป็นครอบครัวจะเกิดขึ้นน้อย ทรานแท่ที่ระบบเศรษฐกิจทางการเกษตรยังยอมให้มีอุปทานส่วนเหลือให้มีการอพยพเดี่ยวได้

เมื่อกำลังแรงงานค่อนข้างมีเสถียรภาพกับการอยู่อาศัยในเมืองแล้ว จะมีพลังที่ผลักดันให้ระดับหน่วยธุรกิจหนึ่ง ๆ ลดอัตราการเปลี่ยนงานเพื่อลดการโยกย้ายระหว่างหน่วยธุรกิจ

เหตุผลสำหรับการสร้างกำลังแรงงานเฉพาะของหน่วยธุรกิจนั้น ๆ เองมีอยู่มากมาย นายจ้างหนึ่ง ๆ จะรู้สึกว่ามีกำไรในการเพิ่มค่าจ้าง ตราบเท่าที่ประสิทธิภาพของแรงงานตอบสนองในสัดส่วนที่มากกว่า แต่เนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพของแรงงาน ทำให้การดำเนินการแบบนี้ไม่อาจบรรลุผลได้ด้วยระบบการจ่ายแบบชิ้นงานหรือการเลือกปฏิบัติในการจ่ายค่าจ้าง หน่วยธุรกิจแต่ละหน่วยจะต้องเผชิญกับอุปทานที่ไม่ยืดหยุ่นของแรงงานที่มีศักยภาพทางประสิทธิภาพผู้ที่ตอบสนองต่อแรงจูงใจของค่าจ้างสูง ดังนั้น การเพิ่มค่าจ้างจะเพิ่มสัดส่วนของแรงงานดังกล่าวในหน่วยงาน และนำไปสู่การเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าในประสิทธิภาพของแรงงาน

อีกจุดหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของแรงจูงใจจากนโยบายค่าจ้างสูงคือ ด้วยการมีกำลังแรงงานเฉพาะของหน่วยธุรกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างจะอยู่ในลักษณะของความสัมพันธ์สัญญาด้วยการเข้าใจกันว่า นายจ้างจะไม่ผลักภาระจากความผันผวนในระยะสั้นของอุปสงค์ด้วยการลดค่าจ้าง โดยตอบแทนด้วยการที่ลูกจ้างจะดำรงระดับของประสิทธิภาพหนึ่ง ๆ ไว้ การแบ่งกำไรก็เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์แบบนี้ รูปแบบตลาดแรงงานภายในแบบนี้นำไปสู่ลักษณะทางองค์การของการจัดการแรงงาน ซึ่งตำแหน่งงานภายในหน่วยธุรกิจจะถูกจัดเป็นลำดับขั้นความก้าวหน้า แรงงานใหม่จะถูกบรรจุลงในตำแหน่งต่ำสุด ขณะที่ตำแหน่งว่างในระดับสูงกว่าจะบรรจุเท่าที่เป็นไปได้ด้วยการเลื่อนตำแหน่งของคนภายใน นอกเหนือจากทำให้เกิดความจงรักภักดีกับองค์กรแล้ว นโยบายนี้ยังได้รับการคาดหวังว่า จะลดต้นทุนเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการคัดเลือกแรงงานสำหรับงานที่ต้องการความชำนาญเฉพาะอย่าง ตลาดแรงงานภายในแบบนี้มีใช้อย่างเต็มที่ในองค์กรใหญ่ ๆ มีพลังทางเศรษฐกิจอันทรงพลังที่มักจะทำให้ระดับค่าจ้างในส่วนที่อยู่ในระบบคงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง แน่หนอนที่เมื่อมีตลาดแรงงานภายในเกิดขึ้น แรงงานในหน่วยธุรกิจนั้นอาจรวมตัวเป็นสหภาพ และร่วมกันในการต่อรอง

ถ้ามุมมองของการกำหนดค่าจ้างนี้ถูกต้อง ความหมายของการอพยพจากชนบทสู่เมืองจะแตกต่างจากในแบบจำลองของ Harris-Todaro สิ่งหนึ่งก็คือ ปัญหาความแตกต่างอย่างมากของค่าจ้างภายในกำลังแรงงานในเมือง เป็นปัญหาของการกระจายรายได้ มากกว่า จะเป็นปัญหาการสร้างการบิดเบือน หรือความไม่มีประสิทธิภาพตามแนวคิดแบบ neoclassic

การว่าจ้างแรงงานใหม่กับการโยกย้ายภายในภาค (Recruitment of new workers and inter-sector mobility) แบบจำลองของ Harris-Todaro มองส่วนที่ไม่อยู่ในระบบว่าเป็นขั้นตอนของแรงงานที่จะเข้าสู่ส่วนที่อยู่ในระบบ ปัญหาเกิดขึ้นที่ตรงนี้ว่า *ส่วนที่ไม่อยู่ในระบบ* นี้มีกิจกรรมอะไรบ้าง อย่างน้อยก็มีส่วนที่แตกต่างกันสามส่วนของตลาดแรงงานที่อยู่ในส่วนที่ไม่อยู่ในระบบนี้คือ (1) แรงงานที่มีเวลาทำงานไม่แน่นอนซึ่งถูกจ้างเป็นรายวัน ในการก่อสร้าง การขนส่ง การค้าบริการ และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภท (2) แรงงานที่เวลาทำงานแน่นอนกว่า ซึ่งถูกจ้างในหน่วยผลิตขนาดเล็กภายในภาคโรงงาน และ (3) พวกเขาทำงานอิสระซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก จากเด็กขั้ตรงงเท้าจนถึงเจ้าของธุรกิจขนาดเล็กที่มีรายได้มากกว่าแรงงานไร้ฝีมือในส่วนที่อยู่ในระบบ สำหรับในกลุ่มหลังนี้จากการสำรวจพบว่า มีเพียงเปอร์เซ็นต์น้อย ๆ เท่านั้นของพวกทำงานอิสระที่มีรายได้ต่ำ หรือเป็นผู้ที่พึ่งอพยพเข้า อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดที่สำคัญสำหรับแรงงานที่จะเข้าสู่กลุ่มนี้ อาจจะช่วยเงื่อนไขด้านเงินทุนหรือความได้เปรียบด้านที่ตั้ง และสัดส่วนที่ค่อนข้างใหญ่ของกลุ่มนี้เป็นคนสูงอายุและอยู่อาศัยในเมืองเป็นเวลานานแล้ว การศึกษาบางอันยังพบว่า กลุ่มที่ทำงานอิสระนี้เป็นแรงงานที่มาจากส่วนที่อยู่ในระบบ ซึ่งหาทางลงทุนเงินออมจากค่าจ้างที่ค่อนข้างสูง เพื่อการเป็นเจ้าของร้านหรือธุรกิจของตนเอง

สำหรับกลุ่มแรงงานที่เวลาทำงานไม่แน่นอน และถูกจ้างที่รับค่าจ้างประจำในหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก จากหลักฐานดูเหมือนจะสนับสนุนลักษณะของกระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานตามแนวคิดของ Harris-Todaro เพราะไม่เพียงแต่ค่าจ้างในกลุ่มนี้จะต่ำกว่าในส่วนที่อยู่ในระบบเท่านั้น ยังดูเหมือนจะเป็นที่รองรับของแรงงานหนุ่มสาวและที่อพยพมาใหม่ ๆ และจะมีการโยกย้ายเข้าสู่ส่วนที่อยู่ในระบบในเวลาต่อมา แต่ก็มีการศึกษาอีกหลายอันที่มีผลสรุปเกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่ส่วนที่อยู่ในระบบไม่สอดคล้องกันนัก จึงยังไม่อาจยืนยันได้อย่างแน่ชัดว่าแนวคิดของ Harris-Todaro จะถูกต้องทั้งหมดในประเทศกำลังพัฒนา⁴

การอพยพกับการกระจายรายได้ใหม่ (Migration and redistribution of income)

การอพยพทุกประเภท รวมทั้งการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง ได้รับการคาดหมายว่าเป็นพลังที่มีประสิทธิภาพในการกระจายแรงงานใหม่ไปสู่บริเวณที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจ และควรเป็นปัจจัยที่มีแนวโน้มจะทำให้เกิดความเท่าเทียมกันของรายได้ ข้อเท็จจริงที่ได้จาก

4 ดูรายละเอียดใน Mazumdar, "Rural-urban migration in developing countries," pp. 1115-1116

การศึกษาถึงการอพยพส่วนใหญ่แสดงให้เห็น การตอบสนองต่อค่าจ้าง (หรือรายได้) ของบริเวณปลายทาง ซึ่งก็สนับสนุนมุมมองที่ว่า แรงงานดีขึ้นทางเศรษฐกิจจากการอพยพ แต่ผลประโยชน์ของปัจเจกชนจากการอพยพ ไม่จำเป็นต้องหมายความว่า จะมีการกระจายรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างภูมิภาคหรือระหว่างครัวเรือน

ทัศนคติแง่ดีเกี่ยวกับผลของการกระจายรายได้ใหม่จากการอพยพ ได้รับการสนับสนุนจากการสำรวจในประเทศที่มีสัดส่วนของคนต่อที่ดินสูง ปัจจัยผลักดันที่เกิดจากความหนาแน่นของประชากรมีส่วนอย่างมากที่ทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้น แต่ก็มีประเด็นที่น่าสนใจที่ การอพยพมักเป็นไปในเส้นทางที่มีการบุกเบิกมาก่อน ผู้ยากไร้ในชนบทมักไม่ค่อยได้งานที่มีค่าจ้างสูงในเมืองใหญ่ ๆ แต่มักจะไ้งานในส่วนที่ไม่อยู่ในระบบ หรืองานไร้ฝีมือในส่วนที่อยู่ในระบบ ดังนั้น ผู้ที่อพยพตามมาจึงตกอยู่ในวัฏวนแบบเดียวกัน คือมักจะมีรายได้โดยเปรียบเทียบต่ำกว่ากลุ่มที่มีพื้นเพอยู่ในเมืองตั้งแต่กำเนิด ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่อาจหวังผลได้มากนักว่า การอพยพจะช่วยทำให้การกระจายรายได้เป็นธรรมมากขึ้น

ในอีกแง่มุมหนึ่ง เรายอมรับว่า ผู้อพยพส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวและค่อนข้างมีการศึกษามากกว่าระดับเฉลี่ยของประชากรในบริเวณต้นทาง ผู้อพยพเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ย้ายถิ่นฐานอย่างถาวรมากกว่าจะเป็นผู้อพยพชั่วคราว ดังนั้นผลกระทบด้านการกระจายรายได้ระหว่างภูมิภาคที่จะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันมากขึ้นนั้นคงไม่เกิดขึ้น แม้ว่าจะมีผู้อพยพบางส่วนจะส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวที่ยังอยู่ในชนบทก็ตาม แต่รายได้ส่วนใหญ่จะถูกใช้ในเมืองที่ผู้อพยพทำงานอยู่ นอกจากนี้แล้ว การอพยพของกลุ่มนี้ยังส่งผลกระทบต่อทางลบกับเขตชนบท เพราะเขตชนบทจะขาดแคลนแรงงานที่มีความกระตือรือร้นและมีประสิทธิภาพ ทำให้โอกาสที่จะมีการเจริญเติบโตเท่าเทียมกับบริเวณเมืองลดน้อยลงอย่างมาก

แบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity Models)

กระแสการอพยพมักได้รับการประมาณค่าด้วยแบบจำลองแรงดึงดูด โดยแนวคิดนี้ สมมุติว่า การอพยพระหว่างสองภูมิภาคจะเพิ่มขึ้นโดยสัมพันธ์กับจำนวนประชากรของภูมิภาค และลดลงกับระยะทางระหว่างภูมิภาค ในแนวคิดพื้นฐาน จำนวนประชากรเป็นดัชนีที่แสดงความน่าจะเป็นที่เอกชนหนึ่ง ๆ จะย้ายออกหรืออพยพมาสู่บริเวณนั้น ๆ ระยะทางเป็นอุปสรรคที่สำคัญ สมการข้างล่างนี้เป็นตัวอย่างของแนวคิดแบบง่าย ๆ ของแบบจำลองแรงดึงดูด

$$(1) \quad Ma^b = PaPb / (Da^b)^2$$

โดย M_{ab} = การอพยพจาก A ไป B

P_aP_b = ประชากรใน A หรือ B

D_{ab} = ระยะทางระหว่าง A กับ B

ปัญหาที่เห็นชัดที่สุดของแนวคิดแรงดึงดูดแบบง่าย ๆ คือ การอพยพระหว่างสถานที่ที่หักลบสุทธิแล้วเท่ากับศูนย์ เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงผลลัพธ์แบบนี้ ต้องนำปัจจัยอื่นเข้ามาเพื่อแสดงถึงโอกาสที่แตกต่างกัน ความแตกต่างในค่าจ้าง รายได้ และอัตราการว่างงาน เป็นปัจจัยที่ใช้อยู่ประจำเพื่อวัดความแตกต่างในโอกาส

ข้อบกพร่องอีกประการหนึ่งคือ ระยะทางไม่ใช่ตัววัดที่เพียงพอสำหรับความยากลำบากของการเดินทาง โดยเฉพาะในยุคของการขนส่งสมัยใหม่ ดังนั้นจึงอาจใช้เวลาแทนที่ระยะทางในบางกรณี อุปสรรคทางสังคมและการเมือง และความไม่แน่นอน เป็นอุปสรรคที่สำคัญของการเดินทาง โดยปัจจัยเหล่านี้ไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับระยะทาง ดังนั้นแม้ว่าแบบจำลองแรงดึงดูดจะใช้เพื่อความสะดวกในการศึกษา แต่ก็ไม่สามารถแสดงถึงผลกระทบของปัจจัยตามทฤษฎี ที่มีผลต่อโอกาสและความยากลำบากของการเดินทางได้

ผลของเส้นทางที่คุ้นเคยหรือที่บุกเบิกแล้วและโอกาสระหว่างทาง (Beaten-Path Effect and Intervening Opportunities)

เหตุผลประการหนึ่ง ที่ทำให้แบบจำลองแรงดึงดูดไม่ค่อยถูกต้องนัก เกิดจากผลกระทบของเส้นทางที่คุ้นเคยหรือที่บุกเบิกแล้ว ผลกระทบนี้หมายถึงแนวโน้มที่พบว่า บุคคลจากบริเวณต้นทางหนึ่ง ๆ มักเลือกปลายทางเดียวกัน ปกติแล้วจะมีผู้บุกเบิกสองสามรายจากบริเวณหนึ่ง ๆ อพยพไปก่อน หลังจากนั้นคนอื่น ๆ ซึ่งมักจะเป็นเพื่อนฝูงญาติพี่น้องอพยพตามผู้อพยพส่วนใหญ่ไม่สนใจเลือกปลายทางอื่นแต่จะพิจารณาเพียงที่เดียว ซึ่งมักจะเป็นปลายทางที่เพื่อนหรือญาติสามารถช่วยเหลือเขา ในการทำงานและที่อยู่อาศัยหรือความช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อนหรือญาติที่ไปตั้งถิ่นฐานก่อนมักช่วยเหลือผู้อพยพใหม่เหล่านี้ ดังนั้นการไปตามเส้นทางที่มีคนอื่นไปมาก่อนแล้ว ผู้อพยพจะสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงิน ความไม่แน่นอน และต้นทุนสังคมของการย้ายถิ่นฐานได้ ผลของเส้นทางที่คุ้นเคยช่วยอธิบายการกระจุกตัวของชนกลุ่มน้อยในเมืองหนึ่ง ๆ ได้ เช่นการกระจุกตัวของคนจีนที่เยาวราช

นอกเหนือจากการลดต้นทุนในการอพยพแล้ว ผลของเส้นทางที่คุ้นเคยจะมีความสำคัญอีกสองอย่าง ประการแรก กระแสของผู้อพยพอาจกลายเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่อย่างถาวร เมื่อต้นทุนการอพยพลดลงและผู้อพยพใหม่ได้รับการจูงใจ ประการที่สอง เส้นทางที่คุ้นเคยสามารถ

เดินทางได้สองทิศทาง จึงมักมีผู้อพยพกลับจำนวนหนึ่ง ถ้าเศรษฐกิจซบเซาในบริเวณปลายทางหรือผู้อพยพไม่ชื่นชอบที่ใหม่ก็จะอพยพกลับภูมิลำเนาเดิม

แบบจำลองแรงดึงดูดได้ขยายขอบเขตเพื่ออธิบายโอกาสระหว่างทางด้วย ตัวอย่างเช่น การอพยพระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับที่อื่น ๆ อาจมีจำนวนลดลงกว่าที่แบบจำลองแรงดึงดูดคาดการณ์เอาไว้ ถ้ามีภูมิภาคระหว่างทางที่เสนอโอกาสให้กับผู้อพยพ

การอพยพเบื้องต้นและสุทธิ (Gross and Net Migration)

เมื่อนักเศรษฐศาสตร์เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการอพยพ มักให้ความสนใจกับการอพยพสุทธิ ซึ่งคือส่วนต่างระหว่างการอพยพเข้ากับการอพยพออก อย่างไรก็ตาม แบบแผนการอพยพสุทธิซ่อนความแตกต่างที่สำคัญที่มีในการอพยพเบื้องต้น เนื่องจาก อาจมีบางคนอพยพเข้ามาในบริเวณหนึ่ง ๆ ในเวลาเดียวกับที่มีคนอื่นอพยพออก

ตารางที่ 6-3 กระแสการอพยพเบื้องต้นและสุทธิ กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น

อพยพเข้า	อพยพออก		
		สูง	ต่ำ
	สูง	อพยพออกสุทธิต่ำ	อพยพเข้าสุทธิสูง
	ต่ำ	อพยพเข้าสุทธิติดลบ	อพยพออกสุทธิต่ำ

ตารางที่ 6-3 แสดงถึงแบบแผนที่แตกต่างกันของการอพยพเบื้องต้น (1) อพยพเข้าสูงและอพยพออกสูง (2) อพยพเข้าสูงและอพยพออกต่ำ (3) อพยพเข้าต่ำและอพยพออกสูง และ (4) อพยพเข้าต่ำและอพยพออกต่ำ ทั้งสองกรณีของการอพยพเข้าสูง / อพยพออกสูง กับ อพยพเข้าต่ำ / อพยพออกต่ำ จะมีผลทำให้การอพยพสุทธิต่ำ แต่จะเห็นว่ามีความที่แตกต่างกันอย่างมา

กรณีของอพยพเข้าสูง / อพยพออกสูง แสดงถึงการอพยพที่มีสูง โดยอาจเกิดจากการผสมกันของโอกาสภายในภูมิภาคและฐานของประชากรที่ไม่ค่อยอยู่เป็นที่ บริเวณที่มีโอกาสอาจดึงดูดประชากรที่ชอบโยกย้าย โดยอาจเป็นคนหนุ่มสาว ไม่มีบุตรธิดาที่กำลังศึกษาอยู่ หรือเพียงแต่มีแนวโน้มทางจิตวิทยาที่จะโยกย้าย พวกนี้อาจเต็มใจที่จะย้ายอีกถ้าปรากฏมีโอกาสที่ดีกว่าเล็กน้อยเกิดขึ้นในภูมิภาคอื่น ดังนั้น ภูมิภาคที่มีโอกาสสูงอาจดึงดูดประชากรที่ชอบโยกย้าย และจะมีอัตราการเปลี่ยนแปลงของประชากรสูง

ภูมิภาคที่มีการอพยพเข้าต่ำและการอพยพออกต่ำ จะมีการเปลี่ยนแปลงของประชากรสุทธิต่ำ บริเวณที่มีฐานเศรษฐกิจคงที่หรือกำลังซลอตัว อาจไม่สามารถเสนอโอกาสให้ผู้อพยพเข้า แต่จะมีปัจจัยผลักดันบางอย่างกับผู้ที่มีงานทำอยู่ อาจเป็นไปได้ที่ประชากรที่โยกย้ายง่ายได้อพยพออกไปแล้ว ตัวอย่างเช่น ภูมิภาคในชนบทห่างไกลที่มีฐานเศรษฐกิจที่กำลังเสื่อมโทรมซึ่งเผชิญกับทั้งอพยพเข้าต่ำและอพยพออกต่ำ ผู้ที่ยังอาศัยอยู่อาจเป็นเพราะมีงานที่พอใจทำอยู่หรือไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ อาจจะเป็นเนื่องจากผูกพันอย่างมากกับชุมชนนั้นๆ หรือไม่สามารถที่จะหาประโยชน์จากโอกาสที่มีเสนออยู่ ผลการศึกษาเมื่อเร็ว ๆ นี้พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากรมีความสำคัญเท่ากับหรือมากกว่าปัจจัยผลักดัน (การขาดแคลนโอกาสทางเศรษฐกิจ) ในการกำหนดการอพยพออก

ภูมิภาคที่อพยพเข้าน้อย / อพยพออกสูง อาจแสดงถึงภูมิภาคที่มีโอกาสต่ำและประกอบไปด้วยประชากรที่โยกย้ายง่าย ภูมิภาคที่มีสัดส่วนของประชากรในช่วงอายุ 18 - 25 ปีอยู่สูง แต่มีโอกาสการจ้างงานที่ลดลง คือตัวอย่างของกรณีนี้ ยอดอพยพสุทธิอาจติดลบเนื่องมาจากการอพยพออกสูงและการอพยพเข้าต่ำ และอาจกลายเป็นภูมิภาคที่มีการอพยพออกต่ำ / อพยพเข้าต่ำ เมื่อประชากรที่โยกย้ายง่ายได้อพยพออกไปหมดแล้ว ท้ายที่สุด กรณีของการอพยพเข้าสูง / อพยพออกต่ำ อาจเกิดจากโอกาสที่อยู่อย่างมาก ขณะที่ประชากรที่อาศัยอยู่มีลักษณะของการโยกย้ายต่ำ

ความเท่าเทียมกันของโอกาส (Opportunities Equalize)

แม้ว่าจะมีการอพยพไปสู่ภูมิภาคที่มีโอกาสสูง แต่ก็ยังถกเถียงกันอยู่ว่า การเคลื่อนย้ายของประชากรจะลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคได้จริงหรือไม่ นักวิจัยบางท่านเชื่อว่า แท้ที่จริงแล้ว การอพยพจะขยายความแตกต่างระหว่างภูมิภาคค่าจ้างสูงกับค่าจ้างต่ำ เนื่องจากผู้อพยพจะกระตุ้นให้เกิดโอกาสมากขึ้นในภูมิภาคปลายทาง มีแนวทางสำคัญสามแนวทางที่การอพยพอาจกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคปลายทางคือ (1) ประชากรที่มากขึ้นและมีความหลากหลายสูงขึ้น จะเพิ่มอุปสงค์ให้กับนายจ้างที่จะเสนอสินค้าและบริการให้กับประชากรในท้องถิ่น ถ้าผู้อพยพไม่ใช่กลุ่มที่อยู่ในกำลังแรงงาน เช่น ผู้ที่เกษียณแล้ว ความต้องการแรงงานจะเพิ่มขึ้นเร็วกว่าอุปทานของแรงงาน (2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มากขึ้นจะช่วยให้มีความประหยัดจากการรวมตัวกันมากขึ้นและประสิทธิภาพสูงขึ้น นี่เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นตามขนาดของเมือง และ (3) ธรรมชาติที่จะเลือกด้วยตนเองของผู้อพยพอาจส่งผลให้บริเวณที่รุ่งเรืองดึงดูดบุคคลที่มีประสิทธิภาพและมีความ

ทะเยอทะยานมากกว่า และถ้าผู้อพยพเป็นผู้สร้างโอกาสด้วยแล้ว ก็จะมีส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นของความต้องการแรงงานต่อไป

ในภูมิภาคถดถอย การอพยพออกอาจลดโอกาสทางเศรษฐกิจลงไปอีก การอพยพเป็นการกระทำของคนเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นประชากรในภูมิภาคถดถอยจึงมักเหลือแต่บุคคลที่อายุมาก การศึกษาต่ำ และไม่มี ความชำนาญงาน ยิ่งไปกว่านั้น บุคคลที่หลงเหลืออยู่มักไม่ค่อยเคลื่อนไหว ดังนั้น บริเวณต้นทางจะกลายเป็นสถานที่ที่ไม่ดึงดูดใจสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ถ้าค่าจ้างอยู่ในระดับต่ำ ภูมิภาคก็อาจดึงดูดเฉพาะแรงงานค่าจ้างต่ำเท่านั้น ถ้าค่าจ้างในภูมิภาคถดถอยอยู่ในระดับสูงและไม่ลดลงง่าย ๆ โอกาสที่จะดึงดูดธุรกิจใหม่ ๆ ก็จะมีลดลงอีก

Gerking และ Weirick ในปี 1983 ได้เสนอว่า ยังคงมีความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างเหล่านี้ไม่ใช่เกิดขึ้นทั้งหมดจากผลกระทบของการอพยพหรือผลของความแตกต่างที่เท่ากัน แต่ความแตกต่างในค่าจ้างและรายได้ระหว่างภูมิภาคส่วนใหญ่มีส่วนมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ภูมิภาคมีหน้าที่ทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ดังนั้นจึงต้องการความชำนาญของแรงงานที่ต่างกัน ทั้งสองพบว่า แรงงานแต่ละประเภทได้ผลตอบแทนเกือบจะเท่ากันในทุกภูมิภาค ค่าจ้างสูงคงมีอยู่ในบางบริเวณ เนื่องจากภูมิภาคดังกล่าวมีส่วนส่วนของอาชีพที่จ่ายแพงอยู่ในโครงสร้างอุตสาหกรรมของภูมิภาคในสัดส่วนสูง อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างภูมิภาคของบุคคลในอาชีพเดียวกันมีแนวโน้มจะเท่ากัน⁵ การค้นพบของ Gerking และ Weirick สนับสนุนทฤษฎีที่ว่า ความแตกต่างในค่าจ้างเป็นตัวกำหนดสำคัญของการอพยพ อย่างไรก็ตาม ในการประยุกต์ใช้ทฤษฎี ความแตกต่างของแรงงานและอาชีพควรนำเข้ามาพิจารณาด้วย

ประสิทธิภาพของการอพยพ (Efficiency of Migration)

แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์แบบง่าย ๆ เสนอว่า การอพยพจะมีประสิทธิภาพเพราะผู้อพยพจะย้ายไปสู่บริเวณที่จ่ายสูงกว่าและมีประสิทธิภาพการผลิตดีกว่า แต่การอพยพในแบบจำลองของ Harris-Todaro ไม่มีประสิทธิภาพ เพราะการอพยพจะเพิ่มอัตราการว่างงาน การเกิดขึ้นของการอพยพข้ามไปข้ามมา (cross-migration) แสดงถึงการไม่มีประสิทธิภาพ

5 ดูรายละเอียดใน Shelby D. Gerking and William N. Weirick, "Compensating Differences and Interregional Wage Differentials." *Review of Economics and Statistics*, (1983) : 483-87

เพราะถ้าภูมิภาคแลกเปลี่ยนคนระหว่างกัน การย้ายถิ่นฐานของบางคนไม่ใช่สิ่งจำเป็นเลย
อย่างไรก็ตาม เหมือนที่อธิบายมาข้างต้น การอพยพข้ามไปข้ามมาอาจมีส่วนมาจากการจับคู่ผิด
ระหว่างความชำนาญกับประเภทของงานที่มีเสนอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ การอพยพข้ามไปข้าม
มาจำนวนหนึ่ง อาจเป็นปัญหาของการรวมแรงงานทุกประเภทเข้าไว้ด้วยกันในฐานะของปัจจัย
การผลิตที่เหมือนกันทุกประการ ซึ่งเป็นเพียงความไม่ถูกต้องของการนิยามข้อมูลมากกว่าที่จะ
เป็นปัญหาจริง

หนทางหนึ่งที่จะประเมินความมีประสิทธิภาพของการอพยพคือ ตรวจสอบว่าผู้อพยพดี
ขึ้นหรือไม่หลังจากอพยพ มีสามแนวทางที่ใช้บ่อยๆ ในการประเมินผลประโยชน์ของปัจเจกชน
ที่อพยพ (1) ถามตัวผู้อพยพเองว่าดีขึ้นหรือไม่ (2) เปรียบเทียบรายรับของผู้อพยพกับรายรับ
ของบุคคลที่คล้ายกันที่ไม่ได้โยกย้าย และ (3) ตรวจสอบผลประโยชน์ของสังคมรวมทั้ง
ผลกระทบภายนอก (externalities)

การสำรวจของ Lansing กับ Mueller ในปี 1967 พบว่า ส่วนใหญ่ของผู้อพยพตัดสินใจ
การย้ายถิ่นฐานของพวกเขาว่าเป็นความคิดที่ดีหรือดีมาก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า สำหรับตัวผู้
อพยพเองแล้วเชื่อว่าได้ประโยชน์จากการอพยพ จากการศึกษาที่ยังชี้ว่า ผู้อพยพส่วนใหญ่ได้รับ
รายได้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบรายได้ได้ง่าย ๆ ระหว่างรายได้ของผู้อพยพกับ
รายได้ของบุคคลที่คล้ายคลึงกันที่ไม่ได้อพยพ อาจนำไปสู่ข้อสรุปผิดๆ เนื่องจากการอพยพเป็น
การเลือกปฏิบัติ บุคคลที่อพยพนั้นเราคาดได้ว่ามีรายได้สูงกว่าผู้ที่ไม่อพยพ ถ้าการอพยพมี
สัมพันธ์กับความปรารถนาหรือความสามารถสูงกว่าที่จะก้าวหน้า ถึงกระนั้น การศึกษาที่ใช้
คุณสมบัติที่วัดค่าได้ของผู้อพยพพบว่า การอพยพไปสู่บริเวณที่มีโอกาสมักเพิ่มรายได้ขึ้นอย่าง
มาก และพบด้วยว่าบุคคลที่จะได้รับผลประโยชน์มากที่สุดจากการอพยพคือผู้ที่อพยพนั่นเอง
ดังนั้นหลักฐานที่ได้จึงชี้ว่า การอพยพช่วยปรับปรุงสถานะทางเศรษฐกิจของผู้อพยพ⁶

ผลประโยชน์ของสังคมจากการอพยพ รวมทั้งผลกระทบภายนอกนั้นยุ่งยากในการ
ประเมินมากกว่า การอพยพอาจถูกมองว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้ารายได้ที่สูงขึ้นของผู้อพยพ
หมายถึงผลผลิตของสังคมที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลกระทบต่อสังคมของการอพยพประเมินค่า
ได้ยาก เพราะต้องการการตัดสินใจเกี่ยวกับผลกระทบต่อประชากรในบริเวณต้นทางและบริเวณ
ปลายทาง เช่นเดียวกับผลกระทบต่อบุคคลที่อพยพ ตัวอย่างเช่น ผู้อพยพหนึ่ง ๆ

6 John B. Lansing, and Eva Mueller, *The Geographic Mobility of Labor*, (Ann Arbor, Mich.: Survey
Research Center, Institute for Social Research, 1967), p. 250

จากบริเวณที่ซบเซาไปสู่บริเวณที่รุ่งเรือง อาจก่อให้เกิดความต้องการที่มากขึ้นในโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ต้องเพิ่มภาษี และเพิ่มความแออัดและมลภาวะในบริเวณปลายทาง ขณะเดียวกันก็เพิ่มภาระภาษีและผลักต้นทุนอื่น ๆ ให้กับประชากรในบริเวณต้นทาง เนื่องจากปัญหาของการวัด ประสิทธิภาพของการอพยพจึงยากมาก ๆ ที่จะประเมิน เมื่อต้องเปรียบเทียบต้นทุนสังคมหน่วยเพิ่มกับผลประโยชน์สังคมหน่วยเพิ่ม

เราอาจกล่าวได้ว่า ประชากรที่มีแนวโน้มอพยพมากที่สุดคือกลุ่มอายุกลาง 20 และต้น 30 ที่ระดับอายุดังกล่าว พวกเขาจบการศึกษาแล้วแต่ยังอาจไม่มีครอบครัวหรือบุตร หรือมีการผูกมัดทางการเงินในท้องถิ่น (เช่น กู้ยืมเพื่อซื้อบ้าน) บุคคลที่มีงานทำแล้วจะโยกย้ายน้อยกว่าคนว่างงาน การศึกษาก็มีผลต่อการอพยพ บุคคลที่มีการศึกษาสูงมักย้ายถิ่นฐานมากกว่า โดยเฉพาะภายในท้องถิ่น

การเคลื่อนย้ายของทุน (MOBILITY OF CAPITAL)

การกล่าวถึงกระแสของทุนมักสับสน เพราะความหมายที่แตกต่างกันของคำว่าทุน ในชีวิตประจำวัน ทุนมักหมายถึงเงินและทรัพย์สินที่สามารถแปลงเป็นเงินได้ แต่สำหรับนักเศรษฐศาสตร์นิยามทุนไว้ว่า เป็นสินค้าที่ผลิตแล้วที่สามารถนำมาเป็นปัจจัยการผลิตในการผลิตต่อได้ นั่นก็หมายความว่า ทุนครอบคลุมปัจจัยการผลิตทางกายภาพที่นำเข้าสู่กระบวนการผลิต เช่น สิ่งก่อสร้าง เครื่องจักร และทุนมนุษย์ (human capital) จำนวนของทุนทางกายภาพมักแสดงในรูปของตัวเงิน (อาทิเช่น เครื่องจักรมีมูลค่าเท่ากับ 100,000 บาท) เนื่องจากเงินเป็นตัววัดมูลค่า ดังนั้นความแตกต่างระหว่างเงินและทุนที่แท้จริงจึงอาจสับสนได้ง่าย ๆ มูลค่าของทุนมนุษย์อาจแสดงในรูปของ มูลค่าที่เพิ่มขึ้นของความสามารถในการหารายได้ที่สูงขึ้น สำหรับบุคคลนั้น การแยกความแตกต่างระหว่างเงินและทุนทางกายภาพอาจไม่จำเป็นเสมอไป เพราะบุคคลสามารถแปลงทุนที่แท้จริงบางประเภทเป็นเงินได้ด้วยการขายทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม สังคมโดยรวมไม่สามารถแปลงระหว่างทุนและเงินได้

มีแหล่งเงินทุนที่เป็นไปได้สามแหล่งด้วยกันคือ การออมในท้องถิ่น การลงทุนจากภายนอกภูมิภาค และการลงทุนของภาครัฐบาล ที่เราให้ความสนใจในตอนนี้คือ ทุนที่มาจากการลงทุนจากภายนอกภูมิภาค การลงทุนจากภายนอกมีข้อได้เปรียบในแง่ที่ช่วยเพิ่มทุนที่มีอยู่จากการออมในท้องถิ่น ซึ่งจะสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคได้ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เราจะพิจารณาต่อไป มีสิ่งที่เราต้องสังวรณ้อยู่ในใจว่า การลงทุนจากภายนอกไม่ได้มีแต่ข้อดีอย่างเดียว แต่มีข้อเสียด้วยอย่างน้อยก็สองประการคือ (1)

ทุนที่นำมาลงทุนนั้นอาจมาจากการกู้ยืม ซึ่งจำต้องจ่ายคืนพร้อมดอกเบี้ย และ (2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มาจากการลงทุนจากภายนอกอาจถูกควบคุมภายนอกภูมิภาค ซึ่งอาจมีผลกระทบที่เป็นปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและทางการเมือง สิ่งที่เราไม่รู้สึกลูกอยู่เสมอเกี่ยวกับการลงทุนจากภายนอกคือ นักลงทุนจากภายนอกต้องการผลประโยชน์ และจะฉกฉวยผลประโยชน์ไปมากที่สุดในเวลาที่ดีที่สุด เมื่อหมดประโยชน์แล้วก็จะจากไป ยิ่งไปกว่านั้น การลงทุนจากภายนอกในรูปแบบของสาขาของกิจการที่สำนักงานใหญ่ยังอยู่ภายนอกภูมิภาค มักไม่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคเท่าที่ควร โดยเฉพาะในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ จะถูกปิดกิจการหรือเลิกจ้างเป็นอันดับต้น ๆ

ในการพิจารณาว่าควรส่งเสริมให้มีการลงทุนจากภายนอกหรือไม่นั้น เราควรพิจารณาอย่างละเอียดถึงความได้เปรียบหรือผลประโยชน์ในปัจจุบันที่ได้จากกระแสไหลเข้าของทุนเปรียบเทียบกับ กระแสไหลออกในอนาคตของกำไรของผู้ลงทุนจากภายนอก หรือดอกเบี้ยที่ต้องจ่ายในกรณีของการกู้ยืมจากภายนอก ซึ่งก็คือ เราต้องพิจารณาถึงผลกระทบในระยะยาวของเงื่อนไขที่ผูกพันอยู่กับกระแสไหลเข้าของทุน เช่น ดอกเบี้ยสูงมากน้อยเพียงใด การควบคุมจากภายนอกอยู่ในลักษณะใด ในบางครั้ง การลงทุนจากภายนอกต้องมีการนำเข้าสู่สินค้าทุนอย่างมากในตอนแรก เช่น การลงทุนโรงงานประกอบรถยนต์ต้องนำเข้าเครื่องจักรอย่างมาก ซึ่งจะทำให้เกิดความเสียเปรียบของดุลการค้าในระยะสั้น ๆ หรืออาจจะระยะยาวด้วย อีกทั้งต้องพิจารณาว่าการลงทุนจากภายนอกมีความมั่นคงหรือไม่ในระยะยาว หรือจะเลิกกิจการไปเมื่อไม่สามารถหากำไรได้แล้วในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่เราต้องคำนึงถึงอย่างมาก⁷

ทุนที่เป็นเงินมักถูกพิจารณาว่า เคลื่อนย้ายสูงระหว่างภูมิภาคทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ บุคคลและบริษัทสามารถย้ายบัญชีและโอนทุนจากสถาบันการเงินในภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคอื่นได้ในเวลาสั้น ๆ นักเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจกับทุนที่แท้จริงมากเท่า ๆ กับบัญชีเงิน เพราะทุนที่แท้จริงเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานตัวหนึ่งในบรรดาปัจจัยการผลิตสี่อย่าง ทุนที่แท้จริงที่ถูกใช้ในการผลิตจะเคลื่อนย้ายได้ยากกว่าเงินอย่างมาก สิ่งก่อสร้าง และเครื่องจักรหนักบางอย่างไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้เลย

ในด้านของความจำกัดในการเคลื่อนย้ายของทุนที่แท้จริง บุคคลอาจขายทรัพย์สินและโอนขบวนการผลิตไปภูมิภาคอื่น ดังนั้นทุนจึงอาจเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่จากมุมมองของ

7 Marion Temple, *Regional Economics*, (New York: ST. Martin's Press, Inc., 1994) pp. 161-162

บุคคล แม้ว่าทรัพย์สินทางกายภาพจะไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ยิ่งไปกว่านั้น เนื่องจากทุนที่แท้จริงตีค่าในรูปตัวเงิน จำนวนของทุนที่ลงทุนในภูมิภาคหนึ่ง ๆ สามารถเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว แม้ว่าทุนที่แท้จริงไม่ได้เคลื่อนย้าย ตัวอย่างเช่น ธุรกิจหนึ่งๆ ที่ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพอาจมีมูลค่าสูงเนื่องจากกระแสรายรับที่ธุรกิจนั้นได้รับอยู่ แต่ถ้าเจ้าของต้องการเลิกดำเนินการเพราะสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นไม่เหมาะสมอีกต่อไป มูลค่าของทรัพย์สินทางกายภาพจะลดลงอย่างรวดเร็วเท่ากับศูนย์ ธุรกิจที่หยุดกิจการอาจมีมูลค่าติดลบถ้าค่าเรือถอนสูง แต่แน่นอนว่า ถ้าสามารถใช้ทำอย่างอื่นได้ก็จะมีมูลค่า ปกติแล้วไม่ค่อยปรากฏว่าจะเปลี่ยนการใช้ได้

แม้ว่าจะมีคำนิยามมากมายของคำว่าทุน เราอาจแยกการเคลื่อนย้ายทุนเป็นสามประเภทได้ คือ (1) ทุนที่เป็นตัวเงินสามารถโอนย้ายจากภูมิภาคหนึ่งไปยังภูมิภาคอื่นได้ โดยอาจเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าหรือบริการ หรือลงทุนในการลงทุนจริงๆ (2) ทรัพย์สินทางกายภาพอาจขนส่งจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง แม้ว่าการเคลื่อนย้ายทรัพย์สินทางกายภาพจำนวนมากมีขีดจำกัด และ (3) มูลค่าของทุนทางกายภาพอาจเปลี่ยนแปลง โดยเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐศาสตร์

การตัดสินใจเลือกที่ตั้งกับการขยายกิจการ (Location and Expansion Decisions)

การตัดสินใจเลือกที่ตั้งกับการขยายกิจการของหน่วยธุรกิจ เป็นหนทางที่ชัดเจนที่สุดที่ทุนที่เป็นตัวเงินถูกแปลงเป็นทุนทางกายภาพ การก่อสร้างกิจการในภูมิภาคหนึ่งอาจสามารถส่งผลกระทบต่อมูลค่าของสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น โรงงานใหม่ทำให้โรงงานเก่าล้าสมัย มูลค่าของกิจการอาจมากกว่าหรือน้อยกว่าจำนวนของเงินที่จ่ายเพื่อสร้างทุนทางกายภาพ ขึ้นอยู่กับมูลค่าของรายได้สุทธิในอนาคตที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในโลกที่นักลงทุนมีการรับรู้ทุกอย่างอย่างสมบูรณ์ การแข่งขันกันเพื่อแย่งทุนและทรัพยากรจะยืนยันว่า มูลค่าของกิจการจะเพียงเท่ากับมูลค่าของเงินที่จ่ายไปในการก่อสร้างเท่านั้น แต่ในโลกแห่งความเป็นจริง นักลงทุนบางคนอาจพบโอกาสที่คนอื่นมองข้ามและสามารถสร้างทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนที่ใช้ในการก่อสร้าง

อุปสรรคของการเคลื่อนย้ายทุน (Obstacles to Capital Mobility)

ในทางทฤษฎี ถ้าทุนเคลื่อนย้ายได้สมบูรณ์และถ้านักลงทุนมีการรับรู้อย่างสมบูรณ์แล้ว เมื่อเข้าสู่ดุลยภาพแล้ว อัตราผลตอบแทนต่อการลงทุนในแต่ละภูมิภาคจะเท่ากันยกเว้นส่วนชดเชยความเสี่ยง (risk premium) ข้อเสนอที่ยากแก่การทดสอบ เพราะยากที่จะกำหนด

ขอบเขตความเสี่ยงของการลงทุน และชี้ว่าตลาดอยู่ในดุลยภาพแล้วหรือยัง แต่เมื่อเกิดสถาบัน เช่น สถาบันกำหนดชั้นของพันธบัตร (bond-rating) หรือสถาบันที่รับประกันความเสี่ยง ก็ปรากฏว่า การลงทุนในพันธบัตรที่ชั้นความเสี่ยงเดียวกันจะให้ผลตอบแทนเท่า ๆ กัน ไม่ว่าจะออกโดยภูมิภาคใด (อย่างน้อยที่สุดในสหรัฐอเมริกา) ในทำนองเดียวกัน บริษัทใหญ่ ๆ ในอเมริกาก็สามารถหาทุนได้เท่าเทียมกัน โดยไม่เกี่ยงว่าสำนักงานใหญ่จะอยู่ที่ใดหรือการลงทุนที่ตั้งใจไว้จะเกิดที่ไหน การเกิดนักลงทุนที่เป็นสถาบันขนาดใหญ่ เช่น บริษัทประกันชีวิตและกองทุนบำนาญ มีผลให้มีการเคลื่อนย้ายทุนมากขึ้น เพราะสถาบันเหล่านี้สามารถแบกรับต้นทุนในการแสวงหาโอกาสการลงทุนทั่วทั้งประเทศหรือแม้กระทั่งระหว่างประเทศ

แบบแผนการลงทุนในอดีตลดทางเลือกและการเคลื่อนย้ายของทุน มันเป็นเรื่องยากมากที่บริษัทหนึ่ง ๆ จะเลิกโรงงานขนาดใหญ่แล้วไปเริ่มสร้างโรงงานแบบเดียวกันในที่อื่น แม้ว่าจะได้ทำการตัดสินใจไปแล้ว ทุนจม (sunk costs) มักถูกพิจารณาว่าไม่เกี่ยวข้อง เพราะผู้ตัดสินใจจะพิจารณาเฉพาะต้นทุนหน่วยเพิ่มและผลประโยชน์หน่วยเพิ่มเท่านั้น ปกติแล้ว ที่ตั้งของโรงงานที่มีอยู่จะมีต้นทุนหน่วยเพิ่มต่ำกว่าที่ตั้งอื่นที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ อย่างไรก็ตาม มักจะมีต้นทุนทางจิตวิทยาที่ทำให้ผู้บริหารธุรกิจไม่กล้าที่จะบอกว่าที่ตั้งที่เลือกไว้ก่อนล้มเหลว

สต็อกของทุนที่มีอยู่ของภูมิภาคหนึ่ง ๆ ประกอบไปด้วยการสะสมที่แตกต่างกันมากมาย การกระจุกตัวกันของการลงทุนในเมืองและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง มีอิทธิพลต่อการกระจายทางภูมิศาสตร์ของการลงทุนใหม่ ๆ เนื่องจากธุรกิจมักขึ้นอยู่กับการลงทุนของธุรกิจที่เกี่ยวข้อง แม้กระทั่งในกรณีที่ถูก ๆ โรงงานในการรวมตัวทางอุตสาหกรรมหนึ่งจะมีเจ้าของคนเดียวกัน การเคลื่อนย้ายของทุนจะถูกจำกัดโดยต้นทุนสูงของการสร้างการรวมตัวกันขึ้นมาใหม่ในที่อื่น

แบบแผนการลงทุนในอดีตจำกัดทางเลือกทางภูมิศาสตร์ แต่ไม่ได้ห้ามไม่ให้เกิดการลงทุนใหม่ ๆ แสวงหาบริเวณที่มีผลตอบแทนสูงกว่า อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากเชื่อว่า มีอุปสรรคที่จำกัดการลงทุนไม่ให้ไหลไปสู่บริเวณที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด อุปสรรคเหล่านี้ประกอบด้วย

1. ผู้ให้กู้อาจไม่เต็มใจยืมเงินกู้ให้กับธุรกิจที่ตั้งอยู่ในแหล่งที่มีชนกลุ่มน้อยอยู่อาศัย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะอคติเกี่ยวกับเชื้อชาติหรือสีผิวว่า พวกนี้มักก่ออาชญากรรม จึงเป็นความเสี่ยงที่

ผู้ให้กู้ไม่อาจยอมรับได้ ในสหรัฐอเมริกามักถือว่าที่ตั้งในใจกลางเมืองเป็นที่อยู่ของชนกลุ่มน้อย ในประเทศไทยอาจมีการเลือกปฏิบัติกับที่ตั้งแถบชุมชนแออัด เป็นต้น

2. บริเวณในชนบทอาจไม่สามารถดึงดูดทุนได้ เนื่องจากอยู่นอกขอบเขตบริการของสถาบันการเงิน ดังนั้นจึงเป็นการยากมากขึ้นที่ธุรกิจจะพัฒนาในบริเวณชนบท สำหรับประเทศไทย สถาบันการเงินอาจตีมูลค่าที่ดินในชนบทที่จะมาจำนองต่ำมาก ๆ ก็ได้ จึงต้องเกิดสถาบันการเงินของรัฐเข้าดูแล เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

3. ธุรกิจอาจมีความปรารถนาที่จะลงทุนทำไรก็ได้ภายในกิจการ แทนที่จะลงทุนภายนอกบริษัท ความปรารถนาที่จะลงทุนภายในอาจเป็นเพราะมีการรับรู้ที่ดีกว่าถึงโอกาสภายใน มากกว่าที่จะรู้ว่าภายนอกมีโอกาสหรือไม่ และอาจเป็นเพราะความต้องการลึก ๆ ที่ต้องการควบคุมสถานการณ์ทุกอย่าง การลงทุนภายในไม่มีความเสี่ยงที่จะสูญเสียอำนาจควบคุม ดังนั้นภูมิภาคที่ล้าหลังที่มีธุรกิจที่มีกำไรอยู่จำนวนน้อยจะมีโอกาสการเข้าถึงแหล่งกองทุนแบบนี้

4. นักลงทุนที่มีเงินทุนน้อยมีความยากลำบากในการให้กู้โดยตรงกับภูมิภาคที่อยู่ห่างไกล เพราะต้นทุนการติดต่อสูง นักลงทุนต้องการที่จะสามารถประเมินความเสี่ยง และดังนั้น จึงอาจหลีกเลี่ยงการปล่อยกู้ให้กับบริษัทที่ไม่ค่อยรู้จัก ถ้าเขาไม่สามารถหาข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับบริษัทดังกล่าวได้ นักลงทุนประเภทนี้จึงอาจลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศ หรือจำกัดการลงทุนเฉพาะในภูมิภาคที่คุ้นเคย อุปสรรคนี้เป็นเครื่องยืนยันความเชื่อที่ว่า ทุนที่พร้อมเสี่ยง (venture capital) ไม่ได้มีสนองตอบอยู่ในทุกภูมิภาคเท่าๆกัน⁸

นวัตกรรมและมโนคติ (INNOVATIONS AND IDEAS)

ความคิดและแนวทางใหม่ ๆ ในการทำสิ่งต่าง ๆ เป็นแหล่งที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยปกติ นักเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจในนวัตกรรม (innovation) มากกว่าการคิดค้น (invention) นวัตกรรมเป็นการประยุกต์ใช้ทางเศรษฐกิจของมโนคติใหม่ ๆ แม้ว่าความแตกต่างอาจไม่ชัดเจนถ้าบุคคลหนึ่งเป็นทั้งผู้คิดค้นและผู้นำไปประยุกต์ใช้ ไม่ใช่เฉพาะนวัตกรรมเท่านั้นที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่รวมไปถึงอัตรา

⁸ John P. Blair, *Urban & Regional Economics*, (Boston : Richard D. Irwin, Inc., 1991), p.329

ของการเลียนแบบ ปรับปรุง และขยายไปสู่ภาคอื่นในระบบเศรษฐกิจ ที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจด้วย

มองในตอนแรก อาจดูเหมือนว่ามีเหตุผลที่จะสมมุติว่า นวัตกรรมจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็วและทั่วถึงตามแนวทางที่เสนอโดยแบบจำลองการแข่งขันสมบูรณ์ ยิ่งไปกว่านั้น มโนคติยังไม่มีน้ำหนัก จึงง่ายที่จะสมมุติว่าไม่เสียต้นทุนในการขนส่ง อย่างไรก็ตาม การศึกษาจำนวนมากชี้ว่ามีอุปสรรคของการแพร่กระจายนวัตกรรม ช่วงเวลาระหว่างการคิดค้นกับการประยุกต์ใช้เชิงพาณิชย์อาจกินเวลาเป็นสิบ ๆ ปี และมักจะมีแบบแผนทางพื้นที่ในการแพร่กระจายมโนคติและนวัตกรรม

การแพร่กระจายทางพื้นที่ (Spatial Diffusion)

นวัตกรรมมักมีที่กำเนิดในบริเวณมหานครขนาดใหญ่ การแพร่กระจายของนวัตกรรมอาจสลับซับซ้อนและแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับกระบวนการผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมา อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไป นวัตกรรมมักกระจายจากบริเวณมหานครไปตามเส้นทางที่หลากหลาย

การมีต้นกำเนิดใหม่มหานคร (Metropolitan Origination) มีคำอธิบายที่เกี่ยวข้องมากมาย สำหรับอธิบายว่า ทำไมบริเวณมหานครจึงเป็นแหล่งของการพัฒนามโนคติใหม่ ๆ ส่วนใหญ่ของคำอธิบายจะมุ่งไปที่ความจำเป็นต้องมีความหลากหลายของผู้คน ความคิด และทรัพยากรที่ต้องเป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นปัจจัยการผลิตหนึ่งของแนวคิดใหม่ ๆ นั้น การแพร่กระจายของนวัตกรรมจะคล้ายคลึงกันทั้งสำหรับผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต Pred ในปี 1966 ได้ศึกษาข้อมูลจากอดีตถึงการแพร่กระจายของนวัตกรรมทางอุตสาหกรรม โดยใช้โครงร่างของอุปสงค์อุปทานเพื่ออธิบายการครอบงำของกระบวนการคิดค้นนวัตกรรมในเขตมหานคร พบว่าปริมาณของนวัตกรรมมีอยู่สูงในบริเวณเมือง เพราะทั้งอุปทานและอุปสงค์ของนวัตกรรมมีอยู่สูง⁹

ในด้านอุปสงค์ บริเวณเมืองเสนอรางวัลทางเศรษฐกิจที่สูงกว่าให้กับนวัตกรรม เนื่องจากตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตใหม่ ๆ มีอยู่แล้ว ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อาจจับตลาด

9 R. A. Pred, *The Spatial Dynamics of U.S. Urban-Industrial Growth* , (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1966)

ได้ในสัดส่วนที่น้อยในตอนแรก ดังนั้นจึงต้องการตลาดในท้องถิ่นขนาดใหญ่เพื่อให้เพียงพอกับ ยอดขายในตอนแรก อุปสงค์สำหรับกระบวนการผลิตที่มีอยู่สูงกว่าในบริเวณมหานครนั้น เป็น ผลมาจากการรวมตัวกันของผู้ผลิตที่มากกว่า กระบวนการผลิตใหม่ ๆ อาจมีการประยุกต์ใช้ใน อุตสาหกรรมหลาย ๆ ประเภท

ในด้านอุปทาน ปัจจัยหลาย ๆ อย่างช่วยให้การพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ง่ายขึ้นใน บริเวณเมืองใหญ่ บริเวณมหานครมีความหลากหลายที่มากกว่าในกิจการสนับสนุนที่จำเป็น สำหรับนวัตกรรม อาทิเช่น ที่ปรึกษาทางวิศวกรรมที่เชี่ยวชาญ ธุรกิจทางการตลาด ทนายความ ผู้ผลิตสินค้าชั้นกลาง นักลงทุนที่พร้อมเสี่ยง และผู้สนับสนุนที่สำคัญอื่น ๆ ในกระบวนการ นวัตกรรม ค่อนข้างมีอยู่พร้อมในบริเวณมหานคร

การแพร่กระจาย (Diffusion) ผลผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตใหม่ ๆ แพร่กระจายจาก แหล่งกำเนิดของนวัตกรรมในสามแนวทางที่ต่างกันคือ (1) ไปยังบริเวณข้างเคียงในรูปแบบของ รัศมีรอบ ๆ (2) จากบริเวณมหานครหนึ่งไปยังบริเวณที่คล้ายคลึงกัน และ (3) จากบริเวณใหญ่ ไปยังบริเวณเล็กตามลำดับชั้นของแหล่งศูนย์กลาง

ประการแรก มีแนวโน้มที่นวัตกรรมที่พึ่งพาผู้บริโภคจะแพร่กระจายในลักษณะของรัศมี ที่แผ่ออกจากแหล่งกำเนิดของนวัตกรรม การแพร่รัศมีชนิดหนึ่ง ๆ จากใจกลางเมืองไปชานเมือง เป็นตัวอย่างหนึ่งของการแพร่กระจายแบบนี้ การแพร่กระจายในลักษณะรัศมีของนวัตกรรมจาก ศูนย์กลางมหานครไปที่อื่น ๆ อาจอธิบายง่าย ๆ ว่า เกิดจากความใกล้ชิดและต้นทุนการให้ ข้อมูลที่ต่ำ นวัตกรรมที่ขึ้นอยู่กับ การติดต่อส่วนตัวที่ไม่ใช่ทางธุรกิจ มักจะมีแนวโน้มที่จะ แพร่กระจายในลักษณะของรัศมีแบบนี้

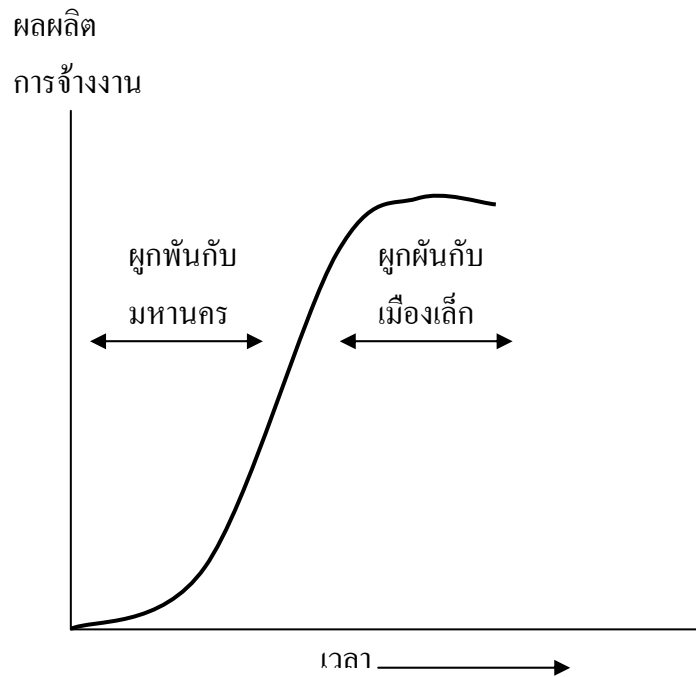
ประการที่สอง นวัตกรรมอาจแพร่กระจายในกลุ่มของเมืองที่มีลำดับชั้นเท่า ๆ กันใน ลำดับชั้นแหล่งศูนย์กลาง ทั้งนี้เพราะการมีสำรองอยู่ของกิจการที่สนับสนุนการเกิดนวัตกรรมใน บริเวณเมืองทำให้เมืองที่คล้าย ๆ กันยอมรับนวัตกรรมใหม่ได้ โดยเฉพาะในขั้นตอนแรก ๆ ของ การใช้วัตตกรรมนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น คงเป็นการยากที่จะใช้เทคนิคการพิมพ์แบบใหม่ ๆ ในเมือง เล็ก เพราะขาดแคลนกิจการที่สนับสนุนในด้านการตลาดและซ่อมบำรุง ซึ่งปัญหาแบบนี้สามารถ แก้ไขได้ค่อนข้างง่ายในเมืองขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ระบบขนส่งและการคมนาคมสื่อสารระหว่าง เมืองใหญ่ต่างภูมิภาค มักจะดีกว่าระหว่างเมืองใหญ่กับเมืองเล็ก ๆ ต่างภูมิภาค หรือบางครั้ง แม้แต่ในภูมิภาคเดียวกัน ดังนั้น การแพร่กระจายนวัตกรรมจากเมืองใหญ่ไปยัง

เมืองขนาดเดียวกันจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ นอกจากนี้รายได้ต่อหัวที่สูงในบริเวณมหานครยังมี ส่วนในการยอมรับนวัตกรรมใหม่ในขั้นตอนแรก ๆ ของการประยุกต์ใช้ ตลาดของสินค้าที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้สูง (สินค้าฟุ่มเฟือยไม่จำเป็นต่อการดำรงชีพนัก) จะปรากฏขึ้นในตอนแรกเฉพาะในบริเวณมหานคร ความต้องการสินค้าประเภทนี้ในเมืองเล็ก ๆ จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อรายได้สูงขึ้น

ประการที่สาม การแพร่กระจายของนวัตกรรมจากบริเวณมหานครไปยังเมืองเล็ก ๆ ในเขตอิทธิพลของมหานครนั้น อาจอธิบายได้ด้วยการเชื่อมโยงกันทางเศรษฐกิจ โดยธุรกิจมักจัดองค์กรไปตามลำดับขั้นของแหล่งศูนย์กลาง ตัวอย่างเช่น สำนักงานใหญ่มักตั้งอยู่ในมหานคร ขณะที่สำนักงานสาขาจะอยู่ในเมืองเล็ก ๆ ที่อยู่ในเขตอิทธิพล ลำดับขั้นการจัดองค์กรของธุรกิจจะมีผลต่อกระแสของข้อมูล ดังนั้นจึงเป็นไปได้อย่างมากที่สำนักงานใหญ่จะลองใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ก่อน เช่น เครื่องโทรสาร ถ้าประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจก็จะส่งต่อนวัตกรรมนั้นไปยังสาขา

การประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภูมิภาค (Implications for Regional Development)

แนวโน้มที่บริเวณมหานครขนาดใหญ่เป็นที่เกิดของนวัตกรรม และการที่ขบวนการตามขั้นตอนจะเคลื่อนไปยังเมืองเล็กตามลำดับขั้นของแหล่งศูนย์กลาง เป็นเนื้อหาสำคัญของทฤษฎีขั้นตอนการเจริญเติบโต (Stages-of growth theories) ของ Thompson กับ Jacobs ซึ่งเราจะกล่าวถึงในบทหลัง ๆ กระบวนการแพร่กระจายมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็วในตอนต้น ๆ ซึ่งเราเรียกขั้นตอนนี้ว่า*การกลั่นกรองลงสู่อุตสาหกรรม* (industrial filtering) รูปที่ 6-4 แสดงถึงการขยายตัวของการทำงานตามช่วงเวลาของอุตสาหกรรมหนึ่ง ๆ คำอธิบายสำหรับรูปร่างของเส้นการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม (industrial-growth curve) มีจุดสำคัญอยู่ที่ข้อเท็จจริงที่ว่า ตอนต้น ๆ ของการพัฒนาอุตสาหกรรมหนึ่ง ๆ นั้น การเพิ่มขึ้นที่แท้จริงในผลผลิตหรือการทำงานจะเพิ่มในสัดส่วนที่สูง ยิ่งไปกว่านั้น ยอดขายในขั้นตอนแรก ๆ จะประกอบด้วยการซื้อใหม่และการทดแทนของเก่า ในขณะที่ในขั้นตอนท้าย ๆ จะเป็นการทดแทนของเก่าเท่านั้น

รูปที่ 6-4 การขยายตัวของการจ้างงานในวงจรชีวิตทางอุตสาหกรรม

บริเวณมหานครมีแนวโน้มที่จะเป็นที่ตั้งของการผลิตในตอนต้น ๆ ของวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการผลิต หลังจากกระบวนการผลิตเป็นที่เข้าใจกันดีขึ้นและถูกแบ่งเป็นขั้นตอนที่ทำงานประจำ หรือเมื่อตลาดสำหรับผลผลิตมีการจัดตั้งเป็นรูปร่างขึ้นมาแล้ว มักจะมีการย้ายแหล่งผลิตไปสู่เมืองเล็ก ๆ บริเวณมหานครขนาดใหญ่มีสัดส่วนของกิจการที่เติบโตเร็วอยู่สูง แต่กิจการเหล่านี้จะย้ายออกไปเมืองที่เล็กกว่า ผลก็คือ บริเวณมหานครจะสูญเสียส่วนของฐานทางเศรษฐกิจให้กับเมืองเล็ก ๆ

เมืองใหญ่อาจต้องการกำลังแรงงานที่มีความชำนาญงานสูง เพราะผลผลิตในขั้นตอนแรก ๆ ของการพัฒนาเกี่ยวข้องกับอยู่กับการผลิตที่ไม่ใช่งานประจำ ความต้องการความชำนาญที่แตกต่างกันอาจมีส่วนที่ทำให้การมีรายได้ที่สูงกว่าของบริเวณเมืองคงอยู่ต่อไป การลงทุนในการศึกษา การฝึกอบรม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ อาจช่วยให้บริเวณมหานครดึงดูดและพัฒนากำลังแรงงานชำนาญงานที่จำเป็นสำหรับปฏิบัติการที่ไม่ใช่งานประจำ เมืองใหญ่ ๆ อาจใช้วิธีที่จะคงกิจการที่มีต้นกำเนิดที่นั่นเอาไว้ และดังนั้นก็จะทำให้กระบวนการแทรกซึมลงไปในทางอุตสาหกรรมช้าลง ในทางกลับกัน เมืองเล็ก ๆ อาจหาทางทำให้กระบวนการดังกล่าวเร็วขึ้น เพื่อที่จะสามารถจับอุตสาหกรรมในตอนต้น ๆ ในวงจรชีวิตของผลผลิต

นโยบายด้านพื้นที่และการเคลื่อนย้าย (SPATIAL AND MOBILITY POLICY)

มีนโยบายจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย โดยทั่ว ๆ ไป นักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าระบบเศรษฐกิจจะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าถ้าทรัพยากรสามารถเคลื่อนย้ายได้ ดังนั้น การขจัดอุปสรรคที่ไม่จำเป็นที่ขัดขวางการเคลื่อนย้าย มักถูกมองว่าเป็นหนทางหนึ่ง ที่จะเพิ่มพูนการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น ปัญหาทางสังคมมากมายสามารถบรรเทาลงได้ ด้วยการยอมให้ทรัพยากรเคลื่อนย้ายไปยังที่มีโอกาสสูงกว่า

งานไปหาคน กับ คนไปหางาน (Jobs to People versus People to Jobs)

หนึ่งในบรรดาข้อถกเถียงที่คงอยู่ตลอดกาลทางด้านการพัฒนาภูมิภาคคือ รัฐบาลควรที่จะกระตุ้นให้มีการสร้างงานในบริเวณที่มีการว่างงานสูง หรือ ประชากรควรได้รับการส่งเสริมให้โยกย้ายไปหางานในที่มีเสนาอยู่แล้ว ข้อถกเถียงนี้มีที่มาจากการยอมรับว่า มีความไม่ถูกต้องทางภูมิศาสตร์ระหว่างที่ตั้งของงานกับที่อยู่ของแรงงาน ตารางที่ 6-4 แสดงการเปรียบเทียบของสองทางเลือกนี้

ผู้ที่สนับสนุนทางเลือกของการนำงานไปหาคนมักเชื่อว่า ผู้คนไม่ค่อยเต็มใจที่จะย้ายถิ่นฐาน ดังนั้นการกระตุ้น (ทั้งด้วยการให้ผลประโยชน์และด้วยการลงโทษ) จึงจำเป็นต้องมีขึ้นในระดับหนึ่งก่อนที่จะยอมย้ายถิ่นฐาน นอกจากนี้ยังชี้ว่า ปัจจัยผลักดัน เช่นอัตราการว่างงานสูงและรายได้ต่ำ เป็นเครื่องบ่งชี้ที่ไม่ดีนักของการอพยพออก ดังนั้น การทำงานของตลาดตามธรรมชาติจึงไม่สามารถทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายอย่างมีประสิทธิภาพของผู้คนไปสู่งานได้ ผู้ที่สนับสนุนแนวคิดนี้ยังยืนยันอีกว่า กิจกรรมที่สร้างงานสามารถสร้างงานในบริเวณถดถอย ด้วยต้นทุนที่ต่ำ และมีความสูญเสียน้อยหรือไม่มีเลยต่อผลผลิตมวลรวมประชาชาติ นอกเหนือจากนี้ Clark ยังเสนออีกว่า เฉพาะแนวทางการนำงานไปสู่คนเท่านั้น ที่จะช่วยให้ชุมชนมีความมั่นคงและมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ชุมชนต้องการ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นเป้าหมายสุดท้ายของนโยบายทางเศรษฐกิจ การนำงานไปสู่คนจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสม แม้ว่าจะไม่ใช่วิถีทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการทำให้มีการจ้างงานเต็มที่¹⁰

10 ดูรายละเอียดใน Gordon L. Clark, *Interregional Migration, National Policy and Social Justice*, (New Jersey: Rowman and Allanheld, 1983)

ตารางที่ 6-4 ข้อถกเถียงเรื่องบุคคลกับสถานที่

หัวข้อ	ความร้ายร้ายของบุคคล	ความรู้เรื่องของสถานที่
ความมีเหตุผล	เป็นเรื่องบุคคลเท่านั้น สวัสดิการของบุคคลไม่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของสถานที่	เป็นเรื่องของสถานที่ด้วย สวัสดิการของบุคคลค่อนข้างเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของสถานที่
ความมีประสิทธิภาพ	ไม่แน่นอน อาจเพิ่ม GNP โดยการปรับปรุงคุณภาพของกำลังแรงงานในระดับประเทศ	ไร้ประสิทธิภาพ ลด GNP ลงตามมุมมองของทฤษฎี
ผลต่อการอพยพระหว่างพื้นที่	อาจเร่งให้เร็วขึ้น	ชะลอตัวลง
กลยุทธ์	จากล่างขึ้นสู่บน อาจต้องใช้วิธีแก้ไขกรณีที่เลวร้ายสุดก่อน	จากบนสู่ล่าง อาจเน้นที่สถานที่ซึ่งมีศักยภาพการพัฒนามากที่สุด
ผลประโยชน์ต่อคนยากจน	มีแน่นอน แต่อาจไม่มากเหมือนกรณีอื่น	ผลประโยชน์มากและชัดเจนต่อผู้ที่ไม่ยากจน
จุดบกพร่องที่ชัดเจนที่สุด	มีส่วนน้อยมากที่จะบรรเทาต้นทุนทางสังคมและทางจิตวิทยาของการอพยพของกำลังแรงงาน อาจช่วยเล็กน้อยต่อการอุดหนุนของบริเวณที่กำลังจะตาย	ในฐานะของกลยุทธ์ที่จะช่วยผู้ที่ยากจนมายาวนาน อย่างน้อยก็ล้มเหลวบางส่วนจากการย้ายถิ่นของกำลังแรงงานและความยืดหยุ่น
การสนับสนุนทางการเมือง	ค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะถ้าโครงการผ่านมาทางโครงสร้างการเมืองท้องถิ่น	เข้มแข็งมากจากองค์กรทางการเมืองของบริเวณที่อยู่ในการพิจารณาด้วย
ความสัมพันธ์กับแนวโน้มการเลือกที่ตั้งในปัจจุบัน	ไม่จำเป็นต้องขัดแย้ง	ทวนกระแส

ที่มา: John M. Levy, *Urban and Metropolitan Economics*, (New York: Mc Graw-Hill, 1985), p. 150

แนวความคิดแบบนางานไปหาคนมักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า ดูเหมือนจะเป็นการสร้างสวัสดิการให้กับสถานที่มากกว่าให้กับผู้คน เช่นคำพูดแบบ “เราต้องทำอีสานให้เขียว” ซึ่งฟังดูเป็นการพัฒนาภาคอีสานมากกว่าเป็นการช่วยเหลือคนอีสาน แต่ผู้ที่สนับสนุนความรู้เรื่องของสถานที่อาจกล่าวในทำนองว่า การนางานไปสู่คนนั้นจริง ๆ แล้ว ก็เพื่อช่วยประชาชนในที่ที่เขา

อาศัยอยู่ ไม่ใช่สถานที่แต่อย่างใด เราคงต้องพิจารณาอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ ว่า นโยบายดังกล่าวมีจุดประสงค์อะไรแน่

แนวทางอีกอย่างหนึ่งคือ การนำคนไปสู่งานเป็นแนวทางที่มักใช้กันอยู่ในช่วงเวลานี้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงปัญหาของเมืองใหญ่ โดยถือว่าการสร้างงานในบริเวณที่ถดถอยเป็นการนำไปสู่การกระจายทรัพยากรระหว่างพื้นที่อย่างไร้ประสิทธิภาพ แนวทางการนำคนไปสู่งานตั้งสมมุติฐานว่า ตลาดจัดสรรการลงทุนระหว่างภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ดังนั้นภาครัฐบาลจึงไม่ควรพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงแบบแผนดังกล่าว เพราะถือว่าบุคคลมีความสามารถโยกย้ายได้ดี ขณะที่งานไม่สามารถย้ายจากภูมิภาคหนึ่งไปยังที่อื่น ๆ ได้ง่ายนัก ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่สนับสนุนแนวทางแบบนี้ยังเสนอว่า แม้รัฐบาลจะพยายามกระตุ้นการพัฒนาในภูมิภาคถดถอย แต่การพยายามดังกล่าวอาจล้มเหลว เพราะทรัพยากรที่ภาครัฐมีอยู่สำหรับการพัฒนาภูมิกษณนั้นน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนของภาคเอกชน

ถ้าเรายอมรับแนวทางนำคนไปสู่งาน ปัญหาที่ตามมาคือควรกำหนดนโยบายอย่างไร นักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมจำนวนมากตีความแนวทางนี้ว่า รัฐบาลไม่ควรกำหนดที่ตั้งระหว่างพื้นที่ให้กับทรัพยากร แต่ควรสนับสนุนแนวโน้มการลงทุนของเอกชน ด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในบริเวณที่กำลังเจริญเติบโต แต่ไม่ควรใช้การใช้จ่ายของภาครัฐบาลในการชี้้นำการลงทุนของเอกชน บางคนก็เสนอว่าควรหาทางส่งเสริมการเคลื่อนย้ายของแรงงาน เพื่อช่วยให้คนยากจนหรือผู้ว่างงานสามารถโยกย้ายไปสู่บริเวณที่มีโอกาสได้

จะว่าไปแล้ว ทั้งสองแนวทางมีทั้งข้อดีและข้อเสียขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การโยกย้ายระหว่างพื้นที่ที่เป็นและคงจะเป็นเครื่องมือสำหรับบุคคลในการปรับปรุงฐานะของตนต่อไป ดังนั้นการย้ายคนไปสู่งานจึงมีความจำเป็นต่อไป แต่ก็ไม่ใช่นโยบายที่จะสมบูรณ์ในตัวเอง บุคคลจำนวนมากไม่เต็มใจโยกย้ายจึงอาจไม่สนองตอบต่อแรงจูงใจให้ย้ายถิ่นฐาน ยิ่งไปกว่านั้น การดำรงความมั่นคงให้กับชุมชนอาจเป็นเป้าหมายสุดท้ายที่ต้องการจริง ๆ ดังนั้นบทบาทของการทำงานไปสู่คนจึงไม่ควรถูกละเลย

การอพยพกับกระแสการไหลของทุน (Immigration and Capital Flows)

จากสภาพการณ์ในปัจจุบันที่การเดินทางมีความสะดวกสบายมากขึ้น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตลาดแรงงานสมบูรณ์ขึ้น การมีเส้นทางที่คุ้นเคยหรือเส้นทางที่เพื่อนฝูงญาติพี่น้องเดินทางไปก่อนแล้ว และการยอมรับคนต่างชาติมากขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ สิ่งที่เราพบเห็นอยู่ประจำคือ การอพยพของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นระหว่างภูมิภาคภายในประเทศหนึ่ง ๆ

เช่น ชาวอีสานในกรุงเทพฯหรือในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ หรือการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ เช่น ชาวลาว พม่า เขมร ในส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย ชาวไทยในประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ฯลฯ จนอาจกล่าวได้ว่า โลกของเราเริ่มไร้พรมแดนมากขึ้นเรื่อย ๆ และคาดว่าแนวโน้มนี้จะรุนแรงเพิ่มขึ้น การที่มีผู้คนอพยพเข้าสู่ประเทศหรือบริเวณที่มีความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจมากกว่า อาจเป็นตัวชี้ให้เห็นถึงความเข้มแข็งของปัจจัยผลักดันต่าง ๆ ของบริเวณต้นทาง และปัจจัยดึงดูดของโอกาสทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ในบริเวณปลายทางได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์สามารถให้คำตอบเพียงบางส่วนของคำถามที่มีอยู่มากมายใน ส่วนที่เกี่ยวกับนโยบายการอพยพ เพราะข้อถกเถียงเหล่านั้น พัวพันกับคำถามเกี่ยวกับคุณค่า อย่างยุ่งเหยิงเกินกว่าที่จะตอบได้ง่าย ๆ

การอพยพกับกระบวนการภูมิภาคเมือง (Immigration and Urban Regional Processes)

แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับการอพยพแบบหนึ่ง คือการพิจารณาขนาดของประชากร โดยเสนอว่าถ้าแรงงานเป็นแบบเดี่ยวเหมือนกันหมด ดังนั้นการอพยพจะถูกจำกัดอยู่ที่ระดับซึ่งจะทำให้ผลิตภักดิ์ในท้องถิ่นเฉลี่ยสูงสุด ผลก็คือ ประชากรระดับนี้จะทำให้รายได้ต่อหัวสูงสุด อย่างไรก็ตาม มีปัญหาสองประการเกี่ยวกับแนวทางเรื่องขนาดประชากรที่เหมาะสม ประการแรก ไม่มีใครสามารถกำหนดระดับที่เหมาะสมของประชากร ทฤษฎีแหล่งศูนย์กลางเพียงแต่ให้ข้อคิดว่ามีขนาดที่เหมาะสมแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับหน้าที่ ประการที่สอง ข้อสมมุติให้แรงงานเป็นแบบ เดียวกัน บดบังข้อขัดแย้งระหว่างแรงงานประเภทต่าง ๆ กับเจ้าของทุนในส่วนของระดับการ อพยพที่เหมาะสม

แบบจำลองอุปสงค์อุปทานแบบง่าย ๆ สามารถแสดงให้เห็นผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน ทางด้านการอพยพ สมมุติให้มีการแบ่งประชากรของประเทศหนึ่งเป็นเจ้าของทุนกับแรงงาน เมื่อมีแรงงานต่างชาติเพิ่มเข้ามาในประเทศ อัตราผลตอบแทนต่อแรงงานจะลดลงเพราะอุปทาน แรงงานเพิ่มขึ้น อัตราผลตอบแทนที่ต่ำลงอาจทำให้แรงงานในท้องถิ่นบางคนลดความต้องการที่ จะทำงานลง ดังนั้นแรงงานที่อพยพมา มีแนวโน้มที่จะเข้ามาแทนที่แรงงานในท้องถิ่น เนื่องจาก มีโอกาสที่อัตราค่าจ้างของแรงงานในปัจจุบันจะลดลง ผู้แทนแรงงานจึงมีแนวโน้มที่จะสนับสนุน นโยบายที่จำกัดการอพยพ การแข่งขันกันระหว่างแรงงานไร้ฝีมือในท้องถิ่นกับแรงงานต่างชาติ มักส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกัน โดยเฉพาะเมื่อการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจ

ผสมเข้ากับความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมหรือเชื้อชาติ เช่น กรณีความขัดแย้งของคนจีนกับคนมาเลย์ในประเทศมาเลเซีย

ถ้าทุนและแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สนับสนุนกัน (ถ้าแรงงานที่เพิ่มขึ้นช่วยให้ประสิทธิภาพของทุนสูงขึ้น) เจ้าของทุนจะยินดีต้อนรับแรงงานที่อพยพเข้ามา เพราะปริมาณแรงงานที่มากขึ้นจะช่วยทำให้ประสิทธิภาพของทุนสูงขึ้นและลดค่าจ้างลง ซึ่งนายจ้างส่วนใหญ่ทราบดีถึงผลประโยชน์ที่พวกเขาจะได้จากการเพิ่มขึ้นในอุปทานของแรงงาน ดังนั้นเราจึงไม่แปลกใจที่ทำไมประเทศไทยจึงมีการอพยพของแรงงานไร้ฝีมือชาวพม่า ลาว เขมร เข้ามาในประเทศไทยอย่างมากในช่วงหลัง ๆ นี้ เพราะบางกิจการ เช่น การก่อสร้าง งานบ้าน ต้องอาศัยแรงงานพวกนี้

มีความยุ่งยากหลายประการในการศึกษาด้วยแบบจำลองง่าย ๆ ของอุปสงค์อุปทานแรงงาน ประการแรก ผู้บริโภคอาจได้ประโยชน์จากการอพยพถ้าการอพยพมีส่วนให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง เพราะอัตราค่าจ้างที่ต่ำลงอาจหมายถึงต้นทุนการผลิตที่ต่ำลง และถ้าต้นทุนการผลิตที่ต่ำลงถูกส่งต่อไปให้ผู้บริโภค โดยเฉพาะถ้าผู้ผลิตอยู่ภายใต้แรงกดดันของการแข่งขันที่จะต้องกำหนดราคาต่ำ เนื่องจากแรงงานในท้องถิ่นเป็นผู้บริโภคด้วย จึงจำเป็นต้องเปรียบเทียบหักล้างผลกระทบทั้งสองเพื่อหาผลประโยชน์สุทธิจากการอพยพ

ความยุ่งยากประการที่สองถูกบดบังไว้ภายใต้ข้อสมมุติให้แรงงานเป็นแบบเดียวกัน เนื่องจากในข้อเท็จจริงมีแรงงานหลายประเภท ผลกระทบของการอพยพต่อค่าจ้างและการจ้างงาน ขึ้นอยู่กับประเภทของแรงงานที่อพยพเข้ามา และสภาพของตลาดแรงงาน ว่าเป็นตลาดเชื่อมโยงกันหรือแบ่งส่วนตามประเภทของแรงงานอย่างชัดเจน ผลกระทบต่อการจ้างงานและค่าจ้างของแบบจำลองอย่างง่าย ๆ อาจค่อนข้างถูกต้องแม่นยำ ในกรณีของแรงงานที่เป็นแบบเดียวกันถ้าตลาดแรงงานเชื่อมโยงกัน เพราะถ้าตลาดเชื่อมโยงกัน ค่าจ้างในภาคตลาดที่มีการอพยพเข้าค่อนข้างน้อยอาจจะลดลง เนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดการทดแทนกันระหว่างประเภทของแรงงาน อย่างไรก็ตาม นักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากเชื่อว่า ตลาดแรงงานแบ่งส่วนกันอย่างชัดเจน ซึ่งแต่ละส่วนของตลาดจะไม่ถูกกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดในส่วนของตลาดอื่น ๆ ในกรณีนี้ จึงมีเฉพาะแรงงานในท้องถิ่นที่แข่งขันโดยตรงกับผู้อพยพเท่านั้นที่ถูกกระทบจากการอพยพ

ท้ายที่สุด ไม่ใช่ผู้อพยพทุกคนจะยากจนและไร้ฝีมือ ผู้อพยพจำนวนมากที่เด็วที่นำทุนและความชำนาญเข้ามาด้วย ในข้อเท็จจริง ประเทศส่วนใหญ่มีนโยบายการอพยพที่ยอมให้เข้าเมืองได้ง่าย ๆ ถ้าผู้อพยพมีทรัพย์สิน ตัวอย่างเช่น British Columbia ของแคนาดาเกิดการ

ขยายตัวอย่างมากในการก่อสร้าง เพราะการย้ายถิ่นฐานของคนรวยชาวจีนจากฮ่องกง ดังนั้นความคิดที่ฝังหัวว่า ผู้อพยพต้องเป็นคนยากจนที่ไม่มีทางหารายได้อื่นนอกจากการขายแรงงาน จึงไม่ถูกต้องนัก

การลงทุนจากต่างชาติ (Foreign Investment) ปัจจุบันหลาย ๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทย ต้องพึ่งพาการลงทุนจากต่างชาติ ไม่ว่าจะเพื่อการผลิตโดยตรง ในตลาดหลักทรัพย์หรือในตลาดเงินตลาดทุน ปัญหาเกิดขึ้นว่าการลงทุนดังกล่าวมีผลดีหรือผลเสียมากกว่ากัน ผู้ที่สนับสนุนมักให้ข้อโต้แย้งว่า การลงทุนจากต่างชาติเป็นสิ่งจำเป็นในสภาพที่ประเทศขาดแคลนทุน เทคโนโลยี และตลาด เพราะผู้ที่มาลงทุนจะนำสิ่งเหล่านี้มาทั้งหมดหรืออย่างน้อยก็บางส่วน ผลดีจะตกอยู่กับประเทศในรูปของการจ้างงาน รายได้ประชาชาติ การบริโภคในประเทศ และอาจมีผลถึงดุลการค้า ดุลการชำระเงิน ทั้งหมดนี้คงไม่น่าสงสัยว่าถูกต้อง แต่จะถูกต้องขนาดไหนนั้นเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ

ในเรื่องของทุน มีความเป็นไปได้ที่การลงทุนจากต่างชาติอาจไม่ได้นำเงินทุนเข้ามาทั้งหมด แต่ใช้บางส่วนจากตลาดทุนภายในประเทศ ขณะเดียวกัน การลงทุนของต่างชาติอาจเป็นการลงทุนชั่วคราว เช่น การลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ หรือการนำเงินเข้ามาฝากเพื่อแสวงหาส่วนต่างของดอกเบี้ย หรือแม้แต่การลงทุนเพื่อทำการผลิตก็อาจเป็นการลงทุนช่วงสั้น ๆ (7-10 ปี) เพื่อฉกฉวยประโยชน์จากค่าจ้างแรงงานต่ำ และพร้อมที่จะย้ายไปประเทศอื่นเมื่อผลประโยชน์นั้นหมดลง ดังเช่น การลงทุนในประเทศไทยจากไต้หวันบางกิจการ ประกอบกับต้องมีการส่งกำไรกลับประเทศของผู้ลงทุน ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่ประเทศไม่ได้ประโยชน์เท่าใดเลยถ้าพิจารณาจากมุมมองระยะยาว อีกทั้งการลงทุนเพื่อผลิต บางกรณีก็เป็นเพียงการตั้งโรงงานประกอบ โดยปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่ต้องนำเข้าจากนอกประเทศ สิ่งที่ประเทศจะได้ก็แค่ค่าจ้างแรงงานเท่านั้น ตัวอย่างเช่น โรงงานประกอบชิ้นส่วนคอมพิวเตอร์ กิจการเครื่องประดับเพชรพลอย เป็นต้น

ในส่วนของเทคโนโลยีที่เชื่อว่าจะมีการถ่ายทอดให้กับประชากรในท้องถิ่นก็มีข้อน่าสงสัย เพราะโดยปกติแล้ว การลงทุนจากต่างชาติมักนำผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญเข้ามาพร้อมกันด้วยการถ่ายทอดความรู้ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละกิจการในการจัดจ้างแรงงานจากคนในท้องถิ่นว่า เป็นแรงงานไร้ฝีมือหรือผู้บริหารหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งมีผลต่อความพร้อมของคนในท้องถิ่นที่จะรับถ่ายทอดความก้าวหน้า นอกจากนี้ก็ยังเป็นเรื่องของความเต็มใจ

ในการถ่ายทอดด้วย ปกติประเทศต่าง ๆ จะได้ประโยชน์จากส่วนนี้ค่อนข้างน้อย ถ้าการลงทุนจากต่างชาติเป็นการลงทุนช่วงสั้น ๆ

นอกจากนี้ยังมีข้อที่น่าเป็นห่วงมากที่สุดคือ ความเป็นอิสระทางการเมืองของประเทศ เพราะถ้ามีการลงทุนจากต่างชาติเป็นสัดส่วนที่สูงในการลงทุนรวมของประเทศ การกำหนดนโยบายบางอย่างไม่อาจทำได้ง่ายนัก เพราะจะถูกกดดันจากประเทศที่เข้ามาลงทุน ดังเช่นที่เกิดกับประเทศไทยเมื่อญี่ปุ่นจะถอนการลงทุนออกจากประเทศหลังเกิดเหตุการณ์เผาโรงงานชานโย แต่ก็มิขอดีเหมือนกัน ดังเช่นกรณีที่ประเทศไทยประกาศให้ค่าเงินบาทลอยตัวในเดือนกรกฎาคม ปี 2540 ซึ่งรัฐบาลและสถาบันการเงินของญี่ปุ่นประกาศให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ทั้งนี้เป็นเพราะญี่ปุ่นต้องปกป้องกิจการของญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ช่วยให้ไทยบรรเทาความเดือดร้อนได้ระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ในด้านความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่า การปล่อยให้กระแสของทุนเคลื่อนย้ายได้เสรีระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอยู่ แม้ว่าจะมีข้อเสียหลาย ๆ ประการอย่างที่ได้อธิบายมาข้างต้น ซึ่งเราคงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

สรุป

เนื่องจากแต่ละภูมิภาคมีความเจริญเติบโตไม่เท่าเทียมกัน สาเหตุหนึ่งมาจากทรัพยากรที่มีอยู่ไม่เท่าเทียมกัน ในทางทฤษฎีทั่ว ๆ ไปแล้ว ระบบราคาจะทำให้ทรัพยากรเคลื่อนย้ายไปยังที่ที่มีการขาดแคลน แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้นในบทนี้ เราจึงพยายามศึกษาถึงการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรประเภทต่าง ๆ เริ่มด้วยการศึกษาแบบจำลองของการเคลื่อนย้ายระหว่างภูมิภาค โดยนำเอาแบบจำลองที่เป็นพื้นฐานของการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งก็คือ ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ โดยเฉพาะทฤษฎีของ Heckscher-Ohlin ที่มีข้อสรุปว่า แต่ละประเทศควรผลิตสินค้าที่ประเทศดังกล่าวมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในด้านต้นทุนและค่าเสียโอกาส และแต่ละประเทศจะได้ประโยชน์สูงขึ้นด้วยการค้าขายสินค้าระหว่างกัน การค้าระหว่างกันนี้จะป็นแนวทางในการแก้ปัญหาบางส่วนของการไม่สามารถเคลื่อนย้ายทรัพยากรได้ ขณะเดียวกัน เราก็ได้นำเสนอแบบจำลองการเคลื่อนย้ายของทรัพยากรที่สมมุติให้ทรัพยากรสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างสมบูรณ์

ในรายละเอียดของแต่ละปัจจัยการผลิต เราเริ่มที่การเคลื่อนย้ายของประชากรและแรงงาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เราแยกการวิเคราะห์ที่ผ่านมามีเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่นักเศรษฐศาสตร์ทำมาเป็นสองแนวทางคือ แบบสมดุลและแบบไม่

สมดุล โดยแบบสมดุลนั้นเชื่อว่า แม้ตลาดปัจจัยการผลิตจะอยู่ในดุลยภาพ แรงงานก็ยังโยกย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากความต้องการที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงชีวิต ขณะที่แนวคิดแบบไม่สมดุลเชื่อว่า การโยกย้ายถิ่นฐานของแรงงานเกิดขึ้น เพื่อสนองตอบต่อความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในตลาดปัจจัยการผลิตแต่ละแห่ง นอกจากนี้ เรายังได้เจาะลึกลงไปในเรื่องละเอียดถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนในการกำหนดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน เริ่มที่ปัจจัยที่ไม่ใช่ค่าจ้าง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ที่บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่าค่าจ้างเสียอีก แนวคิดของ Harris-Todaro ซึ่งอธิบายว่า การอพยพเกิดจากค่าจ้างที่บริเวณต้นทางน้อยกว่าค่าจ้างที่คาดว่าจะได้รับที่บริเวณปลายทาง แบบจำลองแรงดึงดูด ซึ่งถือว่าระยะทางเป็นตัวกำหนดจำนวนของผู้อพยพ ผลของเส้นทางที่คุ้นเคยหรือที่บุกเบิกแล้วและโอกาสระหว่างทาง ก็มีส่วนอย่างมากต่อการอพยพ ดังเราจะเห็นจากตัวอย่างมากมาย อาทิเช่น การเดินทางไปทำอาชีพพิเศษของผู้หญิงไทยตามประเทศต่าง ๆ คนจีนอพยพมากระจุกตัวที่เยาวราช เป็นต้น ในการวัดการอพยพนั้น เราต้องพิจารณาทั้งการอพยพเบื้องต้นและการอพยพสุทธิ เพื่อให้ได้ภาพที่สมบูรณ์ ความเท่าเทียมกันของโอกาสก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการอพยพ และสุดท้ายเราได้วิเคราะห์ถึงประสิทธิภาพของการอพยพ เพื่อดูว่าการอพยพที่เกิดขึ้นส่งผลดีให้กับผู้อพยพเองและสังคมโดยรวมหรือไม่เพียงใด

ปัจจัยการผลิตที่สำคัญมากพอ ๆ กันคือทุน ซึ่งในตอนแรกเราคิดว่าน่าจะเคลื่อนย้ายได้ง่าย ๆ เพราะมีต้นทุนในการเคลื่อนย้ายที่ต่ำมาก ๆ แต่ที่จริงแล้วมักมีปัญหาอย่างมาก เพราะเมื่อมีการตัดสินใจเลือกที่ตั้งแล้วจะมีต้นทุนจม (Sunk capital) จำนวนหนึ่ง ซึ่งในทางปฏิบัติไม่อาจเคลื่อนย้ายได้เลย นอกจากนี้ การให้กู้ยืมก็มีปัจจัยที่กำหนดมากมาย ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะผลตอบแทนจากการให้กู้ยืมเท่านั้น ดังนั้น ที่ผ่านมามูลเงินกระจุกตัวอยู่ในบริเวณบางแห่งเท่านั้น

นวัตกรรมและมโนคติเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ ในระบบเศรษฐกิจที่มีการเชื่อมโยงกันทั่วโลก ที่เรียกกันว่าโลกาภิวัตน์ (Globalization) เพราะการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่สามารถพึ่งพาความได้เปรียบในด้านต้นทุนเพียงอย่างเดียวได้ ต้องอาศัยความคิดริเริ่มและนวัตกรรม ผู้ที่นำนวัตกรรมใหม่มาใช้ก่อนจะเป็นผู้ได้เปรียบ เราได้วิเคราะห์ถึงแนวทางที่นวัตกรรมมักมีจุดกำเนิดในบริเวณมหานคร เนื่องจากมีความพร้อมทั้งทางด้านอุปทานปัจจัยที่ต้องการและจำเป็น และด้านอุปสงค์ที่พร้อมรับนวัตกรรมใหม่ การแพร่กระจายของนวัตกรรมมักขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบริเวณ ส่วน

การที่จะประยุกต์ใช้กับการพัฒนาภูมิภาคนั้น เรามองไปที่การกลั่นกรองลงไปทางอุตสาหกรรม (industrial filtering) ซึ่งเป็นการส่งถ่ายการผลิตตามนวัตกรรมใหม่ไปสู่ชนเมือง หรือเมืองเล็ก ๆ ที่ต้นทุนต่ำกว่า หรือประเทศที่ด้อยพัฒนาว่า เหมือนกับที่บริษัทข้ามชาติต่าง ๆ มาตั้งโรงงานผลิตในประเทศไทย

ในตอนท้ายของบทนี้ เราได้กล่าวถึงนโยบายด้านพื้นที่และการเคลื่อนย้าย โดยเริ่มที่การพิจารณาทางเลือกสองทางคือ งานไปหาคน กับ คนไปหางาน ทั้งสองทางเลือกมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันไป นอกจากนี้เรายังพิจารณาถึงการอพยพกับกระแสของทุน ซึ่งมีข้อมูลที่แตกต่างกันที่เคยเชื่อ ๆ กันว่า เฉพาะแรงงานที่ยากจนเท่านั้นที่อพยพ แต่ในความเป็นจริงผู้อพยพบางส่วนอาจมาพร้อมกับทุนด้วย เช่น การอพยพของคนฮ่องกงไปแคนาดา เป็นต้น ยิ่งโลกมีการเชื่อมโยงกันมากขึ้น การอพยพยิ่งมีมากขึ้น การอพยพมีผลอย่างมากต่อกระบวนการเป็นเมือง นอกจากนี้ เรายังได้พิจารณาถึงการลงทุนจากต่างชาติ ซึ่งมีส่วนต่อการเจริญเติบโตของประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ อย่างมาก

คำถามท้ายบท

1. อธิบายถึงทฤษฎีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative advantage)
2. อธิบายแบบจำลองการเคลื่อนย้ายทรัพยากร
3. การอพยพแบบสมดุลแตกต่างจากการอพยพแบบไม่สมดุลอย่างไร?
4. ปัจจัยที่กำหนดการอพยพมีอะไรบ้าง?
5. ปัจจัยที่ไม่ใช่ค่าจ้างที่มีอิทธิพลต่อการอพยพมีอะไรบ้าง?
6. อธิบายแนวคิดของ Harris-Todaro
7. ส่วนที่อยู่ในระบบของตลาดแรงงานในเมืองแตกต่างจากส่วนที่ไม่อยู่ในระบบอย่างไร? และทั้งสองส่วนเกี่ยวพันกันอย่างไร?
8. อธิบายแบบจำลองแรงดึงดูด (Gravity model)
9. เส้นทางที่บุกเบิกแล้วหรือที่คุ้นเคย (beaten path) มีผลต่อการอพยพอย่างไร?
10. การเคลื่อนย้ายของประชากรจะลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาคได้หรือไม่? อย่างไร?
11. เราจะวัดประสิทธิภาพของการอพยพได้อย่างไร?
12. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายของทุนมีอะไรบ้าง?
13. อุปสรรคต่อการเคลื่อนย้ายทุนมีอะไรบ้าง?

14. อธิบายถึงแนวทางการแพร่กระจายทางพื้นที่ของนวัตกรรมและมโนคติ
15. วิจัยถึงข้อดีข้อเสียเปรียบเทียบระหว่าง นโยบายงานไปหาคน กับ นโยบายคนไปหางาน
16. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการอพยพกับกระแสการไหลของทุน

หนังสืออ้างอิง

1. Blair, John P. *Urban & Regional Economics*, Boston: Richard D. Irwin, Inc., 1991
2. Clark, Gordon L. *Interregional Migration, National Policy and Social Justice*, New Jersey: Rowman and Allanheld, 1983
3. Gerking, Shelby D., and William N. Weirick. "Compensating Differences and Interregional Wage Differentials." *Review of Economics and Statistics* (1983) : 483-87
4. Graves, Philip E. "A Life-Cycle Empirical Analysis of Migration and Climate, by Race." *Journal of Urban Economics* 6, no. 2, (1979) : 135-47.
5. Greenaway, D. "Intra-industry trade, intra-firm trade and European integration: evidence, gains and policy aspects," *Journal of Common Market Studies* (1987)
6. Greenwood, Michael J., Gary L. Hunt, and John M. McPowell. "Migration and Employment Change: Empirical Evidence on the Spatial and Temporal Dimensions of the Linkage." *Journal of Regional Science* 26, no. 2, (May 1986) : 223-34.
7. Grubel, H. G. and Lloyd P. J. *Intra-industry Trade*, London: Macmillan, 1973
8. Harrigan, F. J. *Revealed Comparative Advantage and Regional Industrial Specialization: The Case of Scotland*, Discussion Paper 22, The Fraser of Allander Institute, University of Strathclyde, 1982
9. Hay, D. A. "The location of industry in a developing country," *Oxford Economic Papers*, (1979)
10. Lansing, John B., and Eva Mueller. *The Geographic Mobility of Labor*, Ann Arbor, Mich.: Survey Research Center, Institute for Social Research, 1967
11. Posner, M. V. "International trade and technical change," *Oxford Economic Papers*, (1961)
12. Pred, A. R. *The Spatial Dynamics of U.S. Urban-Industrial Growth*, Cambridge, Mass.: MIT Press, 1966
13. Temple, Marion *Regional Economics*, New York: ST. Martin Press, Inc., 1994
14. Vernon, R. "International investment and international trade in the product cycle," *Quarterly Journal of Economics* (1966)